

בוצע בסיוע
אגף נפגעי פעולות איבה
הביטוח הלאומי

שמואל אברהם הרמתי

1885 – 5.4.1920

תרמ"ה – י"ח בניסן תר"פ

נחקר בידי: שביט בן - אריה

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

על אודות

ארגון המתנדבים 'לתת פנים לנופלים', עוסק בהנצחה של חללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות איבה, אשר נפלו, נרצחו ומצאו את מותם, טרם קום המדינה ובמלחמת השחרור.

מתנדבי הארגון עוסקים בקידום תכניות ופעולות הנצחה שונות. עיקר תשומת הלב מופנית להשלמת פרטי חייהם של 'חללים עלומים', אשר מצבותיהם חסרות מידע וקורותיהם ותמונותיהם, באתר 'יזכור' של משרד הביטחון ובאתר 'לעד' של הביטוח הלאומי, חסרים. רוב אלו הנחשבים ל'חללים עלומים', הינם ילידי אירופה, חלקם נצר אחרון למשפחתם, שרידי וניצולי שואה או מי שהגיעו בגפם מארצות ערב. לחלקם אין קבר או מצבה לפקוד וסיפור חייהם, הוא היחיד שמנציח זכרם.

לצורך השלמת סיפור חייהם החסר, נוברים החוקרים, בארכיונים בארץ ובחו"ל, מנסים לאתר בני משפחה, מכרים וחברים ולדלות כל קצה חוט ומידע שיכול להוביל להשלמת סיפור חייהם החסר ובעיקר תמונת פניהם.

מסמך זה, הינו סך המסמכים והעדויות, שנמצאו אודות החלל, אשר איפשרו למעשה, השלמת קורותיו וסיפור חייו שהיה חסר.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

אברהם שמואל הרמתי שוורץ ז"ל

בן ישראל

נולד בסרביה

בתרמ"ה, 1885

התגורר בירושלים

נהרג בפעולת איבה

בי"ז בניסן תר"פ, 5/4/1920

בתקופת המאורעות

בירושלים

הובא למנוחת עולמים בירושלים - הר הזיתים

אזור: חברה קדישא הראשית והכללית, גוש: אמצעי/2, חלקה: ג,

שורה: 19

הותיר: אישה ובן

אברהם שמואל מונצח באנדרטה בהר הרצל בלוח מס' 3

שמואל אברהם הרמתי

דף חלל

מקור: אתר לזכר האזרחים חללי פעולות האיבה, המוסד לביטוח לאומי

בדף חסרים הפרטים הבאים:

תמונתו, שם אמו, תאריך לידתו.

בן ישראל. נולד בשנת 1885 באטקי, בסרביה. שמואל היה בן יחיד להוריו האמידים, וחונך על ברכי המסורת היהודית והספרות העברית של אותם ימים. בגיל 17 עבר לעיר ברסלאו ללמוד לימודים כלליים כהכנה לעלייה לארץ-ישראל. הוא סיים בית-ספר גבוה לחקלאות והוסמך כאגרונום. במלחמת העולם הראשונה שימש כספק מצרכי מזון לצבא הרוסי.

בתום המלחמה, לאחר שנת הכנה, עלה בשנת 1919 לארץ-ישראל והתיישב בירושלים. שמואל החל לעסוק בתכנון התיישבות יהודים בארץ מטעם ועד הצירים, ואף ישב כשופט בבית-משפט השלום העברי בירושלים.

ביום י"ז בניסן תר"ף (5.4.1920) פרצו בירושלים מהומות: ערבים, שהוסתו על-ידי מנהיגיהם בתהלוכת נבי מוסא, החלו לפרוע ביהודים שנקרו בדרכם. שמואל עבר אז ברחוב היהודים וראה פורעים מתנפלים על יהודי, וחש לעזרתו, אך הפורעים התנפלו גם עליו ופצעוהו קשה. הוא הועבר לבית-חולים "הדסה", ובו ביום מת מפצעיו. הוא הובא למנוחות בבית-העלמין בהר הזיתים בקבר אחים לחמשת הרוגי המאורעות.

הניח אישה ובן.

זכרו הונצח בספר זכרון לחובבים ראשונים, ודברים לזכרו נכתבו בעיתון הארץ.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנו עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

מצבת החלל

מקור: מרכז מידע הר הזיתים

פ"נ

הקדוש

שמואל אברהם

בן ישראל הרמתי

שורץ

נהרג על קדוש השם

וכבוד האומה בימי

הפרעות שבירושלם

בא' דחומ"פ תר"פ

תנצבה

תנקום אדמתו דמו

"כִּי מֵדִי דְבַרִי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

זכרונות אחותו שרה מבית המשפחה בבסרביה

מקור: אטיק: א געדענק בוך נאך א יידישער קהילה אין בעסארביע / איגוד יוצאי אטקי בישראל, 1993

משפחת שברץ / סויה (שרה) שברץ

משפחתנו גרה במאידאן (בפי הרומנים נקרא 'בולוארדול קרול' למרות שהרחוב היה רחוק מלהיות בולוארד ורחוק מהפאר ומהזיקה לקרול). אבי – ישראל שברץ, היה סוחר תבואות, הוא נפטר בסתיו 1921. הוא הספיק לומר פעם אחת 'קדיש' על בנו שמואל. שם אימי – נחמה.

אחי הבכור שמואל היה אגרונם בהשכלתו. בתחילת 1919 התחתן ועלה לפלשתינה יחד עם אשתו בספינה 'רוסלן'. בישראל נולד להם בן. ביום הראשון של חוה'מ פסח 1920 היו המאורעות הראשונים, הוא יצא לראות מה קרה ונהרג. בנו היה אז בן 8 חודשים. שמואל קבור בהר הזיתים ועל המצבה כתוב: שמואל שברץ הרמתי ז"ל. עליתי לארץ ב-1935 והמעשה הראשון היה לעלות על קברו של שמואל. בחברה קדישא אמרו לי: 'ער איז געווען צווישן די ערשטע קדושים'. אחותי, טובע, למדה רפואה בחו"ל והתחתנה שם. האח יצחק, איצ'ע, נשא אישה מהכפר פלופ' והם ניספו בשואה. הצעירה בילדים היתה רחל, וכינויה באטאקי היה ריחל'קה. היא התחתנה בצ'רנוביץ, כשאמא עוד היתה בחיים, לפוטוגראף בירמן שהגדיל תמונות. בשואה הם הוגלו לטרנסניסטריה וחזרו לצ'רנוביץ. משם נסעו לבוקרשט ודרכיהם ניפרדו – רחל עלתה לארץ והבעל נסע לקנדה ומשם הצטרף אליה לישראל, אבל קליטתו בארץ לא צלחה והוא רצה לנסוע לארגנטינה. רחל סירבה לעזוב את הארץ ולכן ניפרדו. רחל נישאה בשנית למרדכי כץ, היא ניפטרה ב-24.1.1990.

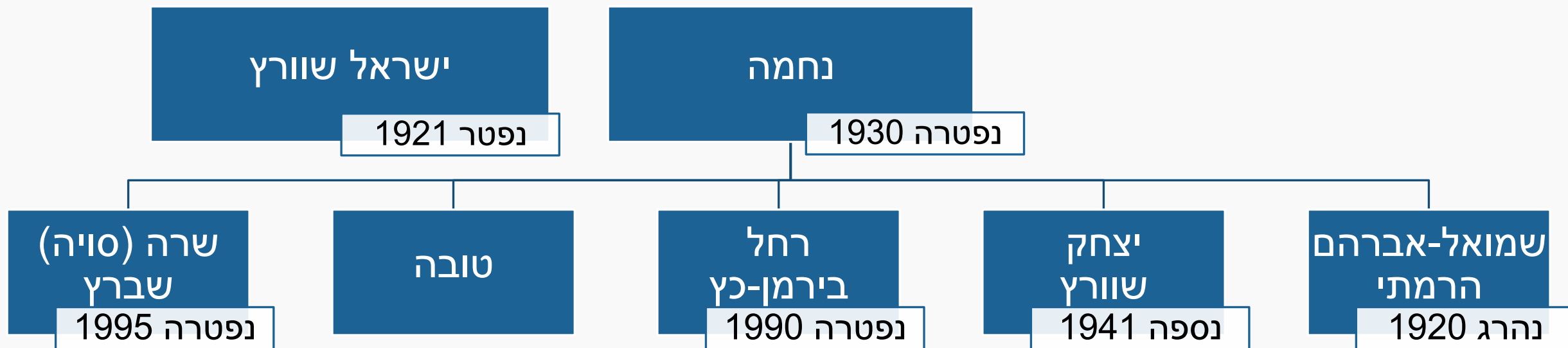
אני, שרה, שהייתי מוכרת בעיירה כסויה שברץ, עליתי ארצה ב-1935. סיימתי 'בי"ס גבוה למסחר' ועבדתי בבוקרשט כי באטאקי לא מצאתי עבודה. כיום, נשארתי הנצר האחרון ממשפחתי הציונית, ואחי הגדול שימש נר לרגלי. עברית למדתי עוד בבית למרות שבית-הספר תיכון סיימתי במוהילוב.

שמואל אברהם הרמתי

עץ משפחת שוורץ

מקור: אטקי: א געדענק בוך נאך א יידישער קהילה אין בעסארביע / איגוד יוצאי אטקי בישראל, 1993

"כי מדי דברי בו זכר אַזְכְּרֵנוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מימין טובע, נחומה, סויה
בכתח ביתן ברחוב המאידאן

שמואל אברהם הרמתי

תמונות המשפחה

מקור: איגוד יוצאי אטקי בישראל

נחומה שברץ - האם

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

תולדותיו

מקור: עתונות יהודית היסטורית – הארץ (6.4.1920) והעולם (30.4.1920)

שמואל אברהם שורץ – הרמתי

נולד בשנת תרס"ה בעיר אטקי פלך בסרביה להורים אמידים, בן יחיד היה להוריו. בנעוריו התחנך על ברכי היהדות המסורתית והעמוק בלמודי גמ"ת, כהיותו בן שבע עשרה נסע לברסלוי להשתלם בלמודים כלליים, ובעיקר במקצוע החקלאות, למען יוכל להתישב בארץ ישראל, להביא תועלת במקצועו. הוא גמר שם בית ספר גבוה לחקלאות וקבל תואר אגרונום, היתה לו ידיעה עמוקה בספרות העברית הישנה והחדשה, והיה מההוגים בה ומחובביה.

בימי המלחמה נתקבל לצבא הרוסי בתור סוכן כללי להספקת צרכי אוכל בשביל הצבא.

בסוף החורף ראשיתו היה הוא מן העולים הראשונים לארץ ישראל, ובערב פסח לשנת ה'רע"ט בא ירושלים.

הוא עבר תכנית שלמה ומפורטה לסדור מושבות של קבוצות, מטעם ועד הצירים נסע פעמים אחדות למושבות בכדי לראות ולהתבונן למצבן ולמסור את הות דעתו עליהן. הוא היה עזר לועד הצירים בהוראתו בתור מומחה במקצועו, כיום השני כמקור יצא העירה, ובהגונו על יהודי מפני פורעים נפצע פצועים אנושים. בלילה יצאה נשמתו מתוך יסורים נוראים. המנוח עזב אחריו אשה וילד בן שמונה חודשים.

"נולד בשנת תרמ"ה בעיר אטקי פלך בסרביה להורים אמידים, בן יחיד היה להוריו. בנעוריו התחנך על ברכי היהדות המסורתית והעמיק בלמודי גמ"ת. בהיותו בן שבע עשרה נסע לברסלוי להשתלם בלמודים כלליים, ובעיקר במקצוע החקלאות, למען יוכל להתישב בארץ ישראל, להביא תועלת במקצועו. הוא גמר שם בית ספר גבוה לחקלאות וקבל תואר אגרונום, היתה לו ידיעה עמוקה בספרות העברית הישנה והחדשה, והיה מההוגים בה ומחובביה.

בימי המלחמה נתקבל לצבא הרוסי בתור סוכן כללי להספקת צרכי אוכל בשביל הצבא.

בסוף החורף האשתקד היה הוא מן העולים הראשונים לארץ ישראל, ובערב פסח לשנת תרע"ט בא ירושלים.

הוא עבר תכנית שלמה ומפורטה לסדור מושבות של קבוצות, מטעם ועד הצירים נסע פעמים אחדות למושבות בכדי לראות ולהתבונן למצבן ולמסור את חות דעתו עליהן. הוא היה עזר לועד הצירים בהוראתו בתור מומחה מקצועי. ביום השני בבוקר יצא העירה, ובהגונו על יהודי מפני פורעים נפצע פצועים אנושים בלילה יצאה נשמתו מתוך יסורים נוראים.

המנוח עזב אשה וילד בן שמונה חודשים.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

תמונתו

מקור: משפחת שוורץ

תמונות השמורות בידי נכדיו מעידות על תקופות בהן עבד או חי ברוסיה.

התמונות צולמו במוסקבה וביקטרינבורג.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

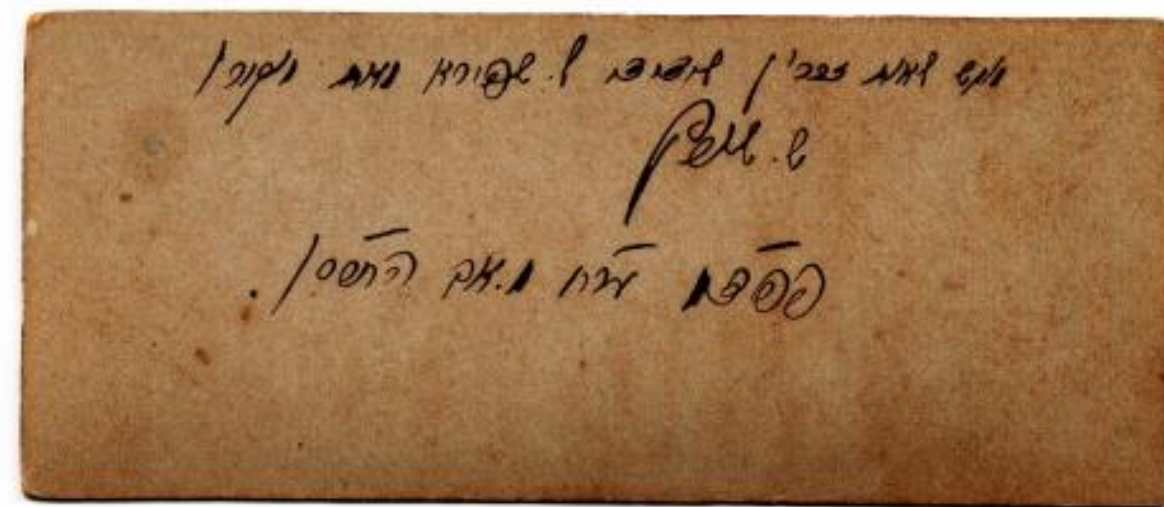
שמואל אברהם הרמתי

תמונתו

מקור: משפחת שוורץ

תצלום משנת 1906 בהקדשה אישית של הרמתי לידידו ש. שפירא.

התצלום מפרנקפורט, גרמניה.

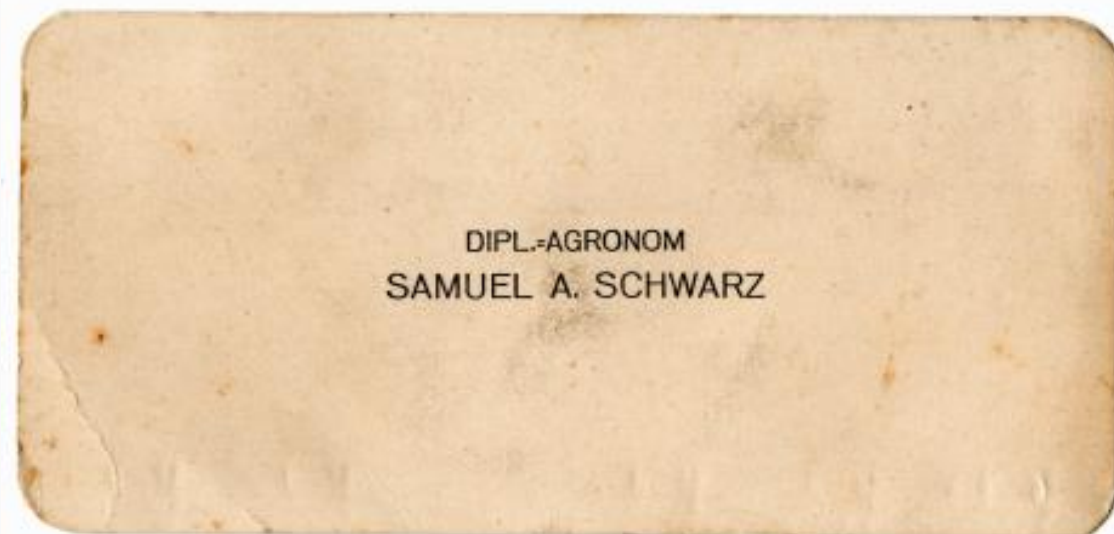
"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

תמונתו וכרטיס הביקור

מקור: משפחת שוורץ

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

בארץ ישראל.

לאט לאט התחילה ההגרה לא"י. באו יהודים אחרים מחרבין. המה מספרים, שבמנדושווריה נוסדה חברת-מניות בת חמשה מיליונים ר"כ, שטרתה לבוא בקשרי מסחר עם א"י. בתור באי-כח החברה הזו נוסעים לא"י ברמאן וקאטשקה, המחכים לרשיון הרשות האנאלית. לחיפה באה קבוצת צעירים מרומיניה. לביירוט באה מקושטא אניה קטנה, שהביאה אתה 50 יהודים מרוסיה, כולם עסקנים ציוניים. רובם נסעו ליפו, ורק קבוצה קטנה נשארה בביירוט. בקושטא נשארו עוד 150 יהודים המחכים לאנית-קיסור, שבוראי תסחר לבוא. בקבוצה הנזכרת נמצאים האנדרונים **שמואל הרמתי** מבסרביה, ד"ר כהן וד"ר קצנלסון מבוברויסק.

הצפירה, 15.5.1919

הינטונע וואך האט א זענעל-שיף צום ערשטען מאל אונז נעבראכט פון ביירוט יודען ציוניסטישע טהוער פון רוס לאנד. לערך 50 יודען זענען געווען מיט זי אויפ'ן דאמפף-שיף, מיט וועלכען זי זענען ארויסגעפאָהרען קיין קאָני סטאטונאָפאל. דאָס רוב פֿון זי זענען געפֿאָהרען קיין יפו, נאָר אַ קלענע גרופֿע אין פֿערבליבען אין ביירוט, פֿון וואָנין זי זענען געקומען קיין חיפה מיט'ן דערמאָנטען זענעל-שיף. נאָך לערך 150 רוסישע יודען וואָרטען אין קאָנסטאָנטינאָפאל אויף אַ דאָ-שיף, וועלכעס וועט געווען קומען הינטונע וואָך אין דער דערמאָנטער גרופֿע געפינען זיך דער אנראָנאָם **שמואל הרמתי** פֿון פעסאָראָביען, ד"ר כהן און ד"ר אברהם קאָנעלפֿאָן פֿון באָברויסק. דער לעצטער האָט געריענט אלס דאָקטאָר אין רוסישען טיילטער אין קאָוקאז, אין איז פֿון דער גרווינשער מאַכט בעשטימט געוואָרען אלס קאָנסאָר צו אַרנאָני-ווען אַ בעזונדער יודיש-נאָציאָנאַלען לעניאָן.

דער מאמענט, 8.5.1919

שמואל אברהם הרמתי

עלייה לארץ ישראל

מקור: עתונות יהודית היסטורית

מסעו של הרמתי לארץ החל בקושטא, ממנה יצא לביירות והמתין לאנייה להשלמת המסע אל חופי יפו.

שמואל אברהם הרמתי

צעדים ראשונים בארץ ישראל

מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון הארץ, 10.4.1919

ובשבוע הזה הביאה לנו בפעם הראשונה פורת מפרשים
מבית יהודים עסקנים ציוניים מרוסיה. כחמשים יהודים היו
אחם באניה שהסלינה מקושמא. רובם הלכו ליפו, וקבוצה קטנה
פרשה בבירות הגיעה לחיפה בסירה סיודת. עוד כמאה חמשים
יהודים רוסים מחכים בקושמא לאניה הבאה, שתבוא בודאי
בשבוע הבא.

בקבוצה הזו נמצאים האגרונום מר **שמואל הרמתי**
(מבסרביה) הדיר כהן והדיר אברום בצנלסון (מבבויסק).
האחרון היה רופא בצבא הרוסי בקוקו, וגם העמד מסע המסעלה
הגרזיה בתור קומיסר לסדר גרוד עברי לאוסי סיודת.

בשבת כ"ז אדר ב' הואילו האורחים האלה: ה' **הרמתי**
והדיר קצנלסון לשוחח שיחה עברית עם הקהל הרב שנאסף
לכבודם בבית העם על מצב היהודים ברוסיה.¹

הרבה דברים מענינים נשמעו שם האורחים. נודעו לנו
פרטים רבים על התסיסות והמחסכות שעברו על רוסיה במשך
ג' התקופות של המלחמה: התקופה הצרית, הקרנסקית
והבולשביסמית.

היפה.
דוסק החיים היהודיים החדשים מתחיל להתעורר בעירנו.
כבר התחלנו לזכות גם אננו. אהרי יפו, ביהודים שבאו
מקרב ובחרו את חיפה לעיר מושבם. בן התחילו לשוב לחיפה
אזרחיה הקודמים אשר נסעו בראשית ימי המלחמה. בין השבים
האלה ראוי להזכיר את המהגרם קרויזה ואשתו הרוסאה
(אחות הסופר, אחיהעם) ואת הסופר העסקן מר שמואל
פויוזנר (חתן, אחיהעם). מר פויוזנר היה לפני י"ג שנה
המתישב האשכנזי הראשון, בין העולים החדשים, שהתישב בחיפה,
והרבה עבד לטובת הקהלה העברית, ליסודה ולהסרתה. מר
פויוזנר מכובד מאד, לרגלי עסקיו הרחבים והענפים, גם על תושבי
העיר חיפה הנוצרים והמושלמים, והכל שמחים על שיבתו
לעירנו.

בן הגיעה לעירנו בימים האחרונים קבוצת צעירים שעזבה
את ארץ רוסניה ואחרי הרפתקאות שונות הגיעו בהליכה ברגל
ממרחקים לעירנו. אחדים מהם מצאו עבודה בעיר ובסביבה.

"בשבוע הזה הביאה לנו בפעם הראשונה
סירת מפרשים מבירות יהודים עסקנים
ציוניים מרוסיה. כחמשים יהודים היו אתם
באניה שהפליגה מקושמא..."

... בקבוצה הזו נמצאים האגרונום מר
שמואל הרמתי (מבסרביה)...

... בשבת כ"ז אדר ב' הואילו האורחים
האלה: ה' הרמתי והד"ר קצנלסון לשוחח
שיחה עברית עם הקהל הרב שנאסף
לכבודם בבית העם על מצב היהודים
ברוסיה"

"עיקרים אחדים בשאלת ההתישבות"

מקור: הארכיון הציוני המרכזי (S15/20037)

הן בארגון העמיד של צורות ההנהלה וצורות התוצרה בחקלאות שלנו מוספת מקום רק האדמיניסטרציה המונקרטית ונותכים ערך רק למרופציון הכלכלי האישי.

ביחסים החרבותיים והחברותיים שאנו נמצאים בהם יוכל המפעל הישבי להתקדם רק ע"י פקודים ישרים ובעלי כשרון, הפועלים בשם רעיון נשגב אחד וברוחה של פוליטיקה מרכזית, שהם גה אחראים בפניה, ורק ע"י צורת התוצרה האישית, שבפעל המשק ומשפחתו אחראים בעד עבודתם בפני עצמם, אפשריות ההגברות של כשרון הזה-הרות של כורטי התוצרה.

ו) צריך להיות זהיר וזהיר מלהכניס מונטנים חברותיים, כמו שאיפות ומנמות לסדר חברתי יותר מתוקן מצד חלק גדול של הפועלים החקלאיים פה בארץ, אל תוך פרוצס התוצרה החקלאי כמו שאנו מוצאים עכשיו את הדבר אצל המשק החקלאי הקואופרטיבי. את הקבוצה בתוך חברות תוצרה קואופרטיבית צריך לחשוב בתוך נסיון פסגן והשטחים הקרקעיים בערך של 7,000 דונם, שהקבוצות עובדות עליהם באופן מוצרתי חברתי, הם בחלקם הגדול אכטניות של אי-חברות חקלאית.

ז) בכל האמצעים והשטחים השוביות אל לנו לשכוח שהישוב החקלאי הערבי אנו שגא חרבות כל כך, כמו שרבים נוטים לחשוב ושתחת הנהלת ארץ חרבותית וציויליזטורית אינן אנו יכולים לשגר מראש את תכונות כשרון העבודה של הישוב הזה, אנו צריכים, אישוא, להאשים את כל אמצעי עבודתנו אך ורק עם כשרון התוצרה בפני ההתחרות של החקלאות שלנו ולכלי להשלוח את עצמנו בדמיונות וכפולציות פוליטיות.

ח) בתוך עבודה בעתיד הקרוב בשדה הישוב החקלאי יש לציין את הקנין של שתיים קרקעיים בעבר הירדן והכשרתם ליסוד מושבות. האסור של הכרת קרקעות מבלעים לבעלים אינו חל בכבר הירדן ואפשר לקנות שם אדמה במחירים של 5-6 ש"ל הדונם. לתכלית זו צריך לסדר חיפה ופיז ועדה שתתעסק בקנין קרקעות בעבר הירדן והכרת שרתם בשכיל יסוד מושבים חקלאיים.

=====

עיקרים אחדים בשאלת ההתישבות.

המסומנים ע"י האנר"ש.א. נרמני, בישיבה השניה של המועצה לשאלות ההתישבות, ביום ח' אלול תרע"ט.

א) ביסודו של המפעל הישבי יונה סדר חקלאי, המאפשר את היצירה של תנאי תוצרה כאלה, אשר ביכלתם להתחרות עם החקלאות הלא-יהודית בארץ וכמו-כך עם ענפי החקלאות שבחו"ל הדומים לאלה שבארץ. המשפט הזה מביא אותנו לידי דעה, שהחק-לאות שלנו בארצנו צריכה להיות מרכבת ממשקים זעירים, הקיימים על עבודתו של בעל המשק ומשפחתו, והבלתי חלויים בעבודה החפשית. ע"י זה לא רק נגיע לכשרון התוצרה הכי נבונה לחקלאות שלנו בארץ אלא שע"י זה תפטר גם שאלה חברותית, שאין צורך להביא ראיות לערכה הרב.

ב) אולם, כל זה היה אפשר רק אז, לו היו ברשותנו השטחים הקרקעיים הנחוצים, או לו היו בידינו הסכומים הכספיים הנחוצים לרכישת השטחים הכלכליים האלה. במדה שנהיה זקוקים לרכוש הפרטי, באותה מדה נהיה מוכרחים לשקב את זה אל הפנמה המסומנת אצל בסעוף א' בהדרגה, כשגם מסוימת ובוהירות רבה. צריכים אנו משום כך להרחיק מעצמנו בפוליטיקה הישובית לעתיד את כל מה שיש בו כדי לדחות את הרכוש הפרטי באופן פכילולני או מוחשי.

ג) אל לנו לסדר מסני והתהוות של משקים-חקלאיים-רכושיים פה בארץ, ולא צריך להביא ראיות לדבר, שהרכוש הפרטי ילך ויבקש את וווינו הכבושים בכל השדות האחרים של החיים הכלכליים בארץ, ורק לא בשדה החקלאות. עבודה הדדית מתאימה אל המטרה בין הרכוש היהודי ובין העבודה היהודית אפשרית בהחלט וכדאי לשימה למטרתנו. זה ביתוד ביסוד מושבות של נטועות ומשקים חקלאיים אנטנסטיביים אחרים כמו אלה המיוסדי מעל גדול בהמונו ונחלבת וזקוקים להשקעתם של קפיטלים גדולים.

ד) הפעולה ההדדית של המיישבים הרכושנים, והמיישבים בעלי העבודה אפשרית ביותר ע"י זה שהראשונים, האחרונים והאחרונים, קבוצות העובדים, מתקשרים יחד ליסוד מושבות באופן כזה, שהקבוצות מקבלות לפי החוזה הטרון בין שני הצדדים חלק מסוים מהקרקע המוכת נמצב וחיבותו הנטוע בנטיעות או את החלק מהבנות שיש להן תפקיד בהסתדרות המשק. ע"י זה כמו ע"י פוליטיקה חקלאית שמתית וחמידית אנו בוראים מצב בשביל העבודה ההדדית להבא עד שיתפתח גדל המשק היצוי באופן

הדרגתי.

דברים שאותם הציג הרמתי בפני "המועצה לשאלות ההתישבות" בישיבתה השנייה, ביום ח' אלול תרע"ט (4.9.1919), שמורים כיום בארכיון הציוני המרכזי.

דבריו אלה, המשרטטים את עיקרי תפיסתו בשאלות הנוגעות לאופי ההתיישבות ויכולותיה, הודפסו לאחר מותו בעתונות.

מאמרו – עקרims אחרים בשאלת ההתיישבות

מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון דאר היום, 5.5.1920

"א) ביסודו של המפעל הישובי יונח סדר חקלאי, המאפשר את היצירה של תנאי-תוצרה כאלה, אשר ביכלתם להתחרות עם החקלאות הלא-יהודית בארץ, וכמו"כ עם ענפי החקלאות שבחו"ל, הדומים לאלה שבארץ. המשפט הזה מביא אותנו לידי דעת שהחקלאות שלנו בארצנו צריכה להיות מורכבת ממשקים זעירים. הקימים על עבודתו של בעל המשק ומשפחתו והבלתי-תלויים בעבודה החפשית. עי"ז לא רק שנגיע לפתרון התוצרה הכי גבוה של החקלאות שלנו בארץ, אלא שעי"ז תפתר גם שאלה חברותית שאין צורך להביא כאן ראיות לערכה הרב.

ב) אולם כל זה אפשר רק אם היו ברשותנו השטחים הקרקעים הנחוצים, או אם היו בידינו הסכומים הכספיים הנחוצים לרכישת השטחים הקרקעים האלה. במדה שנהיה זקוקים לרכוש הפרטי, באותה מדה נהיה מוכרחים לשעבד את זה אל המגמה המסומנה בסעיף א' בהדרגה, בשטה מסוימת ובזהירות רבה. צריכים אנו מושם כך להרחיק מעצמנו ב"פוליטיקה" הישובית לעתיד את כל מה שיש בו כדי לדחות את הרכוש הפרטי באפן נפשי או מוחשי.

ג) אל לנו לפחד מפני התהוות של משקים חקלאים רכושיים בארץ ולא צריך להביא ראיות לדבר שהרכוש הפרטי ילך ויבקש את רוחיו הגבוהים בכל השדות האחרים של החיים הכלכליים בארץ ורק לא בשדה החקלאות. עבודה הדדית מתאימה למטרה, בין הרכוש היהודי והעבודה היהודית אפשרית היא בהחלט וכדאי לשימה לקו לנו, דבר זה יוברר ביחוד ביסוד מושבות של נטיעות ומשקים חקלאים עצומים אחדים כגון אותם המיוסדים על גדול בהמות ומחלבות וזקוקים להשקעתם של רכושים גדולים.

המשך מאמרו – עקרם אחרים בשאלת ההתיישבות

מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון דאר היום, 5.5.1920

(ד) הפעולה ההדדית של המתישבים הרכושנים והמתישבים בעלי-העבודה אפשרית ביותר ע"ז שהראשונים, האחוזות, והאחרונים, קבוצות-העובדים, מתקשרים יחד ליסד מושבות באפן, שהקבוצות מקבלות לפי חוזה ערוך משני הצדדים חלק מסוים מהקרקע המובא במצב תרבותי והנטוע בנטיעות, או את החלק מהבהמות שיש להן תפקיד בהסתדרות המשק. ע"י "פוליטיקה" חקלאית שטחית ותמידית, אנו בוראים מצב בשביל העבודה ההדדית להבא עד שיתפתח גדל המשק הרצוי באופן הדרגתי.

(ה) בסדור עתידן של צורו ההנהלה וצורות התוצרה בחקלאות שלנו תופשת מקום רק ההנהלה היחידית ונותנים ערך רק לעקרון הכלכלתי-האישי. ביחוסים התרבותיים והחברותיים שאנו נמצאים בהם יוכל המפעל הישובי להתקדם רק ע"י פקידים ישרים ובעלי כשרון, הפועלים ברוח של רעיון נשגב אחד וברוחה של "פוליטיקה" מרכזית שהם גם אחראיים בפניה. רק ע"י צורת התוצרה האישית, כשבעל המשק ומשפחתו אחראיים בעד עבודתם ותוצאת משקם בפני עצמם, אפשרית היא התגברת של כשרון ההתחרות של גורמי התוצרה.

(ו) צריך להיות זהיר וזהיר מלהכניס רגעים חברותיים, כמו שאיפות ומגמות לסדר חברותי יותר מתוקן מצד חלק גדול של הפועלים החקלאים בארץ אל תוך דרך התוצרה החקלאי, כמו שאנו מוצאים עכשיו את הדבר אצל המשק החקלאי השתופי. את הקבוצה בתור חברת תוצרה שתופית צריך לחשב לנסיון מסובך והשטחים הקרקעיים בערך של 17000 דונם, שהקבוצות עובדות עליהם באפן תוצרתי-חברותי, הם בחלקם הגדול אכסניות של אי-תרבות חקלאית.

(ז) בכל האמצעים והשטות הישוביות אל לנו לשכח שהישוב החקלאי הערבי אינו שונא-תרבות כל-כך, כפי שרבים נוטים לחשב, ושתחת הנהלת ארץ תרבותית וממדת אין אנו יכלים לשער ולקבע מראש את תגברת כשרון העבודה של הישוב הזה. אנו צריכים אפוא להתאים את כל אמצעי עבודתנו אך ורק אל כשרון התוצרה וכח-ההתחרות של החקלאות שלנו, ולבלי השלות את עצמנו בדמיונות שונים ומצרפות מדיניות.

שמואל אברהם הרמתי

המועצה לעיקרי ההתיישבות

מקור: הארכיון הציוני המרכזי (S15/20037)

ועדה הציונית לארץ ישראל
ירושלים
ZIONIST COMMISSION
TO PALESTINE.

In reply, please quote:
Address all communications to:
The Chairman ZIONIST COMMISSION,
JERUSALEM, PALESTINE.

להאדון וויג
ע"י המשרד הא"י
יפ"ו

בבקשה לחקן בהפרומיכל של ישיבת המועצה לשאלת ההתיישבות מיום ב' אלול ש"ז :

במקום :
צריך להיות :
העקריו של מר אטינגר הם ברובם כלליים ובלתי-מסוימים ולכרים בשתיקה דוקא על אלה הדברים המעסיקים עכשיו את המוחות ביותר. מרכיב אני כי לא עיקרים כאלה מפעים עכשיו לדעת האדונתם בלונדון, והושב אני כי המועצה שלנו צריכה להביא לדיו במני דוקא את אלה הדברים שמתחמטים בהם ביות, והשאלות הבערות של התיישבותנו בעבודתנו כעתיד.

מר מאירוביץ: כמדומה לי שצדק אדון הרמתי. לא בשאלות שמר אטינגר נכע בהן בעיקריו ושדועים מכמה וכמה מהבניו יש לדון עכשיו. עליונו לדון בשאלות האלו שמר אטינגר עבר עליון בשתיקה.

ועוד במקום : מר הרמתי: השאלות הן בנוגע וכו' צריך להיות:

השאלות האלה הן: צורת-התוצרה, אופני-החלקת-הקרקעות וקבוצה-החדרית של הרכשו-העבודה ועוד שאלות אחדות. בכבוד

מ.א. כפ"מ י"ג אלול ת"ש

וויגלס י"ג אלול ת"ש
התשובות
לכבוד מר אטינגר
יפ"ו

אדוני!
נחפז אני בזה לאל"ל את הארץ שהבאת בשנה האחרונה
אל המוצה בסיני וניספתו דבול הנאלח לחמו המוצה
ואני לבנות ולאל"ל את הפיטולא המערה האחרונה
בהקצת האקטמו -
כאן בן סקני אני את האטון וי"ל לאל"ל ולתן מה שאני
בהפיטולא המאטון אל המוצה אלו פברו המצפון פ"ה.

ב"ל הכריז
ט.א. הרמתי.

הערות בכתב ידו של הרמתי לפרטיכל של ישיבת המועצה נשלחו בספטמבר 1919 אל עקיבא יעקב אטינגר, מנהל מחלקת ההתיישבות של עד הצירים.

שמואל אברהם הרמתי

אגודת "ידידי הילדים"

מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון הארץ, 13.7.1919

שם של "הרמתי ואשתו" בין התורמים לאגודת "ידידי הילדים" שפעלה בירושלים לסידור מגרשי משחקים ומועדון נוער מקורה, בהם יועסקו הילדים לאחר שעות הלימודים, עד שמונה בערב.

ערך המגרש הזה יגדל שבעתים בירחי החופש, כשנתי הספר סגורים והילדים נשארים לגמרי בלי השנחת מחנך, ביטות הנשמים יסודר בית מיוחד, מעין קלוב, לילדים. בבית הזה יכינו הילדים את שעוריהם, שם יקראו לפניהם שירים וספורים, תסודר שם ספריה, שתתנהל ע"י הילדים עצמם וכו'.

זאת היא המטרה שהציגה לעצמה אגודת "ידידי הילדים", והאגודה מקוה, שהקהל העברי יבין את ערך וזעבודה הזאת ויבוא לעזרתה בחיסוד וברוח, תרומות מתקבלות בתודה מכל איש כמכסת ידו.

המגרש נמצא בחצר "בית העם". הפתיחה הרשמית היא ביום הראשון ט"ו לחדש חשוון, לילדים בארבע שעות אחרי הצהריים ולגדולים בתשע שעות בערב.

מחיר הכרטיסים הם: לילדים 2 גרושים; לגדולים 5 גר.

עד עכשיו הכניסו את תרומותיהם ה"ה: ירחם אליהם, הרמתי ואשתו, הגב' דיר סב-דיקנס, י. נפך ואשתו, ד"ר סל, ש. ולצטן, י. ח, ד"ר גולדברג ואשתו, ד"ר א. ביהם, ד"ר טקלה ואשתו — כל אחד 100 גר"ם, בחדר 1000 גר"ם; ס. כהן ואשתו, דיר נ. טורוב, דב מלך, נב' לדי-ולנסקי, ד"ר טיח, א. סזיר, ג. פרומקין, ש. נהרון ואשתו, ב"ם טורובס, ליפטון, א. אוליצקי, ש. משהיזת, דיר לוריא, מ. טורק, ר. ג. סונברג, ד"ר

בִּירוֹשָׁאִים

אגדת "ידידי הילדים". דואנים אנחנו ללמודי הילדים, אבל אין איש שם לב לשעשועי הילדים ולמשחקיהם, מחנין לבית הספר. בצאת הילד מבית הספר, עוזב הוא לגמרי לנפשו. הורים, שיש להם פנאי להמסר לחנוך בניהם, הם מעטים מאד. עפ"ר טרודים ההורים בדאגת הפרנסה, ולא כל אחד מבין, לא כל אחד יכול לתת לילד את הדרוש לו. והילד העוזב לנפשו משתובב, משחק במשחקים מזיקים לגוף ולנפש, מבלה את זמנו ברחובות ובשוקים, נושם באויר מלא אבק ורוכש לו מדות מניגוח.

אגדת "ידידי הילדים" שואפת לתקן את הדבר הזה, למטרה זו מסדרת האגודה מגרש גדול בסקום נקי ונדוד ושם היא עורכת משחקים שונים, המחזקים את הגוף ומפתחים את הנפש של הילד. הילדים יבואו שמה אחרי הלמודים, מארבע שעות אחרי הצהריים עד שמונה בערב, ותחה השנחת בעלת-סקציע יעבדו בנך, יערכו חזיונות, ישירו שירים, ישחקו, ירוצו, שם גם יראו לילדים בפנס-קסם תמונות מדברות וכי עמנו וטחיו הטבע. הילדים יהיו אדוני המגרש וישתדלו ליפותו ולשפרו.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

לידת בנו

מקור: ארכיון המדינה (תיק מ - 6928/48)

רישום לידתו של הבן ארנן מיום
23.8.1919 בירושלים.

שמות הוריו שמואל ודבורה שוורץ-
הרמתי ומקום מגורי המשפחה ברחוב
מידן בעיר העתיקה.

PUBLIC HEALTH DEPARTMENT.
BIRTH CERTIFICATE

Number _____
Date of Birth _____
Sex _____
Religion _____
Name of parents _____
Address _____
Witnesses _____
Name of Midwife _____

Public Health Department دائرة الصحة العمومية
משרד הבריאות הכללי

Local Book B.M. 2

Birth Certificate شهادة الميلاد
תעודת לידה

Number 557/9
Place of Birth Jerusalem
Name of child Ornan
Sex male
Name of Parents Samuel & Devora (Schwarz/Harmon)
Nationality Palestinian
Religion Jew
Address Nas el Medau Quarter
M.O. or Midwife attending Marie Zhabky
Signature Marie Zhabky *Correct true Copy*
Y. Ruzic

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

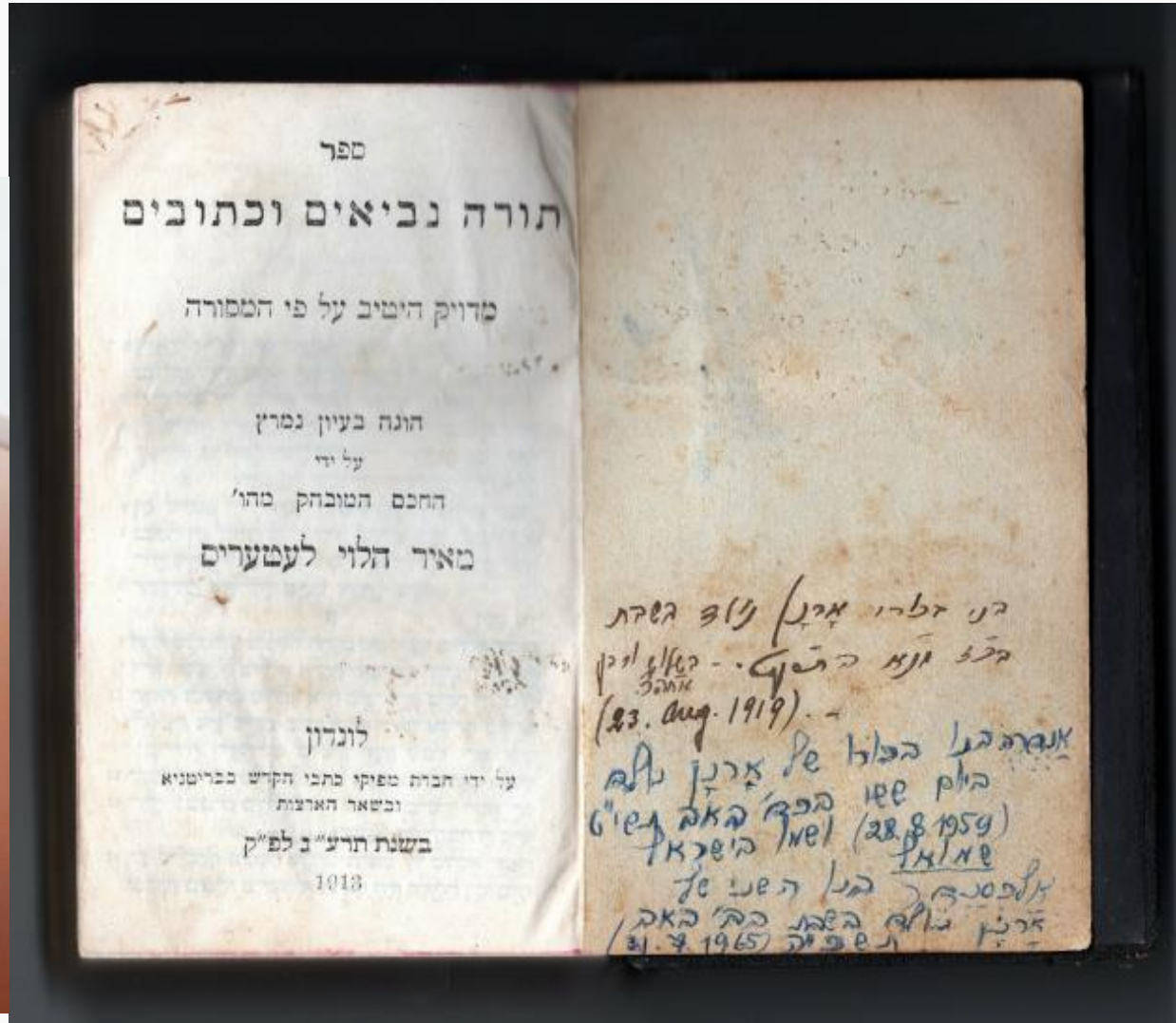
ספר התנ"ך של הרמתי

מקור: משפחת שוורץ

ספר התנ"ך שהיה בבעלותו של שמואל הרמתי, במהדורה שראתה אור בשנת 1913.

בכריכת הספר כתב הרמתי בכתב ידו: "בני בכורי ארנן נולד בשבת בכ"ז מנ"א תרע"ט - בשלוש ורבע אחה"צ (23 aug. 1919).

לימים הוסיפה אלמנתו דבורה את פרטי הולדתם של שני הנכדים, ברשותם נמצא הספר כיום.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

ממייסדי ושופטי בית משפט השלום העברי

מקור: עתונות יהודית היסטורית

ככלות הברית מל אוסתוי התחילו - נכחים אצך
לסדר את הדברי הדעות היו שחולפות. אחרים הציעו
שאספה זו מבחנה תיבא אנשים אחרים בחור
שנפטים אבל הרוב החנה לזה כנמוק שאין יסור כח
לאספה קטנה זו לבחור. אחרים הציעו שועד-הצירים
או בית משפט העליון ישימו יתרו את השופטים,
ואחרים הציעו שאספה זו תמנה ועדה של אנשים
אחרים שיחד עם מר. ציסטר יהעסקו במשך שבוע אחד
לסדר את הדבר ולבא בחרים עם החסדריות והתכונות
הצוננות ישבעונה. ההצעה האחרונה נזקבלה ובחרו
היבך בוועדה בת שבעה אנשים, שלחונה נכנסו היה:
מרדכי בן-הלל חכהן, ויר ביהם, הפט, ז. ליבוביץ
סילמן. הרמתי, ובן-דוב.

דאר היום, 16.11.1919

בִּירְדוֹ שָׁרָיִם
ליסוד בית-משפט עברי. כיום ה' היתה
אספה בכית-הספרים הלאומי ליסוד בית-משפט
עברי בירושלים. נקראו לאספה ב"כ המפלגות
והמעמדות השונים. אחרי נאום-הפתיחה של
ה' מרדכי בן-הלל חכהן. הדעה מר דניאל
אוסטור, מזכיר בית-משפט השלום העליון, על
ערך בתי-משפט העברים, תעודתם ואופן סדו-
רם. הוא הציע הצעות מעשיות לסדור בית-
משפט עברי בעירנו.
וכוחים רבים נתעוררו ע"ד לפני הוצאת
הדבר אל הפועל. הוחלט למנות ועדה בת
שבעה חברים, שעליה לעשות את עבודת-
ההכנה במשך שבוע ימים. להכריז הועדה
נבחרו היה: מרדכי בן הלל חכהן, ד"ר ביהם,
ק. סילמן, האפט, הרמתי, בן-דוב וז. ליבוביץ.

הארץ, 16.11.1919

בנובמבר 1919 מונה הרמתי לחבר הוועדה
ליסוד בית משפט שלום העברי בירושלים.

בית המשפט נפתח בדצמבר 1919 וכיהנו בו
34 שופטים נציגי ציבור "והם משתתפים
במשפטים לפי התור". בחודשיים הראשונים
לפעילות בית המשפט, עד לפברואר 1920
נידונו בפניו 49 קובלנות.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

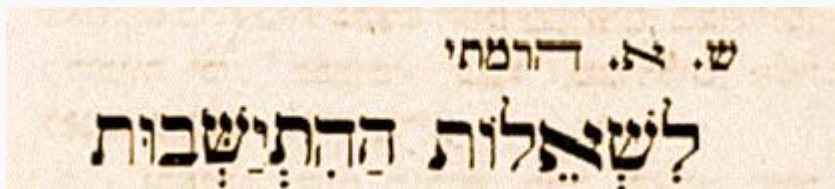
שמואל אברהם הרמתי

ממייסדי ושופטי בית משפט השלום העברי

מקור: עתונות יהודית היסטורית – הארץ, 13.4.1920

משפט השלום העברי בירושלם מביע את צערו העזוק על
מות אחר מחבריו השופטים ש. א. הרמתי מות קדושים
ומשתתף באבל משפחתו.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מאמר פרי עטו – "לשאלות ההתיישבות" (1)

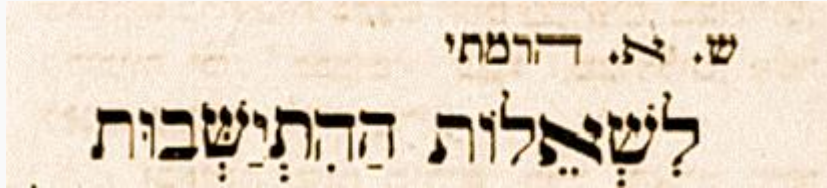
מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון הארץ, 3.9.1919

"למען דעת את הדרך אשר נבור לנו ואת האמצעים אשר עלינו לאחוז בהם ביצירת ישוב חקלאי רחב, עלינו לכוף את ראשנו לפני חוקי הטבע והחברה ולא להגרר אחר אמרות חדשות. לו הכרנו כזאת דברה ברורה, כי עתה היתה רוחנו שקטה יותר ורצוננו לא היה מוכה לרסיסים.

הן כל אלה האמרות החדשות, הבאות לקבוע את הסדר החקלאי בארצנו, מיוסדות לאמתו של דבר על השאיפות והמגמות לסדר חברתי יתר-מתוקן, ולא על הגורמים והחוקים הכלכליים-העממיים, הפועלים בחקלאות ומשפיעים על הצלחתה.

אנו עומדים לפני מפעל רב-ערך, אשר בתוצאותיו תלוי קיומנו ואשרנו הלאומי. מפעל כזה צריך להבנות על אשיות חברתיות וכלכליות בריאות ומוצקות כאשר יסד המדע והנסיון בעולם כלו. פסגת המפעל צריך להיות כח-התוצרה הכביד ביותר של אדמתנו, להיותה בית-קבות מכסימלי לאחינו בפוצות הגולה. ולפיכך כל שטה ישובית הבאה לקחת לעצמה את משפט הבכורה וכל צבור ויחיד הבא לדרוש לעצמו קרקע לשמוש ולעבודה – עליהם להביא מראש את הערובה הנחוצה, כי הם אך הם המסוגלים להשתמש באדמה, לשמרה, לעבדה ולנצלה באופן הפורה ביותר.

כי האדמה היא אמצעי-התוצרה היקר ביותר בכלכלה העממית, בהיותו נמצא בכמות המוגבלת ביותר. אין אנו יכולים כיום לראות בקרקע אך אמצעי למחיה בלבד. הקרקע הוא גם אמצעי-תוצרה יקרה-ערך בכלכלה העממית, ולא כל הרוצה בעבודת-אדמה יש לו "הזכות לאדמה". האמרה של "זכות לאדמה" אינה אלא השאלה חפשית של דבר המהפכה משנת 1848 "זכות לעבודה", ואם אמנם מכירים אנו הכרה עמוקה, כי דבר הזכות לעבודה יתגשם בחיינו החברתיים, הנה "הזכות לאדמה" אבד ערכה כלכלת-החליפין המפותחת של זמננו. אין לפורר את האדמה בלי קץ וגבול, כי למען תהיה העבודה החקלאית די פורה, נחוץ שתהיה לכל משק חלקת-אדמה במדה שתוכל לנצל במלואן את אפשרות העבודה של המשפחה היושבת עליה.

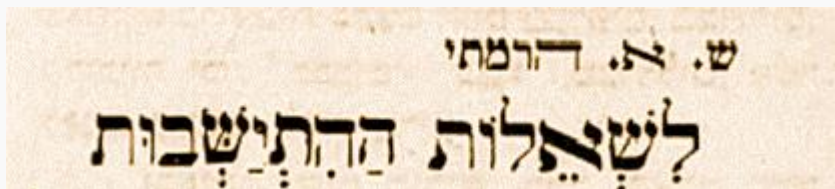
מאמר פרי עטו – "לשאלות ההתיישבות" (2)

מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון הארץ, 3.9.1919

היסודות המכריעים בחלוקת אדמתנו וקביעת צורות התוצרה שלה לעתיד צריכים להיות שני אלה: כשרון-ההכנסה הגבוה ביותר של האדמה הנמצאת ברשותנו ואשר תעבור לרשותנו, וכמו-כן כשרון-העבודה הגבוה ביותר של עובדיה בארגון צורית התוצרה החקלאית אין עלינו להתחשב אלא עם נמוקים כלכליים טהורים; עלינו להתרחק, לתועלת ארצנו, מכל השאיפות שהן בגדר הרצון לתקון החיים החברתיים.

ואל לנו לומר: הננו רוצים בצורות-עבודה אלה ואלה, מפני שהן מתאימות עם מהלך-מחשבות ידוע של חוג חברתי זה או זה. מהלך-המחשבות והחל-הרוח של כל חוגי חברתנו צריכים לקבל את תכנם וקביעותם מתוך ההתעמקות בחוקים ובטבע של כלכלת הלאום וכלכלת האדמה ובכל אותו חומר-המסקנות הידוע לנו מתוך החיים החקלאיים בעולם כלו. התביעה של צורות-חיים וצורות-עבודה חדשות מכילה הערכות מוסריות-חברתיות, אשר אין להכניסן לתוך סדר חקלאי בלתי אם בתנאי ובמדה שלא תתנגשנה עם טבעו. לתביעות מוסריות-חברתיות יש מקום רק בחלוקת ההכנסה העממית; ואולם בנוגע לצורות-העבודה צריכות התביעות האלה להשאר בתחומי החסות והשמירה על האישיות העובדת, וכדומה.

וכשנתאמץ להסתגל אל טבע הדברים ולהוציא את המסקנות ממצב החקלאות באירופה ובאמריקה ולהתבונן יחד עם זה לתנאי-ארצנו הטבעיים והכלכליים. – נהיה מוכרחים להודות, כי צורת התוצרה החקלאית הרצויה ביותר בשביל ארצנו הוא המשק הזעיר, הקים על העבודה של בעל המשק ומשפחתו ואינו תלוי בעבודה החפשית. אין עוד צורך להביא ראיות לדבר, כי משק-העובד הוא הסתדרות אשר די כשרון לה להעלות את תנובת האדמה עד למדרגה היותר גבוהה ולהגדיל על-ידי כך את יכולת הקבול של האדמה, ביחס למספר עובדיה, עד כדי מכסימום. הקואפרציה יכולה לסדר את יחסי-השוק של משק-העובד ולהכשיר אותו, יחד עם האגרונומיה החברתית, בשביל הקדמה הטכנית.

מאמר פרי עטו – "לשאלות ההתיישבות" (3)

מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון הארץ, 3.9.1919

מה שאין כן אצל המשק הגדול, אשר ביסודו הונח הפרינציפיון של העבודה החפשית. אין ביכלתו לברוא יחס תמידי בין האדמה והעבודה ואין בכוח בשום מקום לנצל את האדמה באופן המרובה ביותר.

ואולם אל לנו לחשוב, כי הקואופרציה היא כל-יכולה וכחות-פעולתה אינם מוגבלים. אמנם קשה להפריז על ערך הקואופרציה בשביל משק-העובד. אבל צריך להוסיף: עד כמה שאיננה נוגעת ביסוד האישי של התוצרה. השמוש הקואופרטיבי באדמתנו הוא נסיון מסוכן, וחלילה לנו מעשות נסיונות בערכים כלכליים-עממיים. צריך לשמור לעתיד ככל האפשר על היסוד האישי בסדור החקלאות שלנו בצור מניע עצום של כל תוצרה ובצור ערובה על ההתאמצות הכלכלית והנצול האפשרי ביותר של כל גורמי התוצרה ושל כל ההון השקוע בה.

כל דרך אחרת צריכה להביא מראש ערובות מספיקות על כך, כי היא המובילה אל גובה כשרון היצירה של האדמה ושל עובדיה גם יחד."

שמואל אברהם הרמתי

מכתב למערכת הפועל הצעיר

מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון הפועל הצעיר, 6.2.1920

מכתבים למערכת.

א.

הריני מבקשך בזה לשם האמת לתת מקום לדברי הבאים מטה:
בהפועל הצעיר N. 15 בהמאמר "רשמים" (סוף) מאת יוסף בן-פורת
קראתי את הדברים האלה:

... וכאן אני נזכר בדברים שנאמרו באחת המועצות החשובות
של מומחים, אשר נועדו לטכס עצה ולמצוא פתרון לשאלת-ההתיישבות
בארץ. אותם הדברים אגרונום אחד, חדש בארץ ומסלל רכבות,
אמנם ובתור יסודות מוצקים לשטתנו, ששת זקני-הישוב, הניחם. בין
עשרות המומחים שהניח הביע שתיים: האחת, היות שהקבוצות
בארץ הן יסוד בלתי תרבותי לחקלאות לפיכך צריכים לבטלן,
והשניה, בהיות שעם הארץ, הערבי אינו בלתי תרבותי בחקלאות
לפיכך צריך להתחשב וכי—

מבלי הכנס בפולמוס עתונאי, אני מוסר בזה מלה בטלה את שני
העקרונות שהצעתי בהישיבה השניה של המועצה לשאלת-ההתיישבות ביום
חי אלול תרע"ט, שאליהם בעל המאמר האמור מתכוון.

עקר ו': צריך להיות זהיר וזהיר מלהכניס מומנטים חברותיים, כמו שאיפות
ומנטות לסדר חברותי יותר מתוקן מצד חלק גדול של הפועלים
החקלאיים בארץ אל תוך פרוצם-התוצרה החקלאי, כמו שאנו
מוציאים עכשיו את הדבר אצל המשק החקלאי הקואופרטיבי. את
הקבוצה בתור חברת-תוצרה קואופרטיבית צריך לחשוב לנסיון
מסוכן והשטחים הקרקעים בערך של 17000 דונם, שהקבוצות
עובדות עליהם באופן תוצרת-חברותי הם בחלקם הגדול אכסניות
של אי תרבות חקלאית.—

עקר ד': בכל האמצעים והשטות הישוביות אל לנו לשכח, שהישוב החקלאי
הערבי אינו שונא תרבות כל כך, כמו שרבים נוטים לחשוב,
ושתחת הנהלת-ארץ תרבותית וציוויליזטורית אין אנו יכולים לשער
ולקבוע מראש את תנבורת כשרון העבודה של הישוב הזה. אנו
צריכים, אפוא, להתאים את כל אמצעי עבודתנו אך ורק עם כשרון-
התוצרה ובה ההתחרות של החקלאות שלנו ולכלי השלות את
עצמנו ברמיזנות שונים וספקולציות פוליטיות.—

בכבוד

אגרונום ש. א. הרמתי.

הערת הסערת: נתנו מקום לבעל הדבר להעיר מה שיש לו
להעיר, אם כי לא מצאנו הברל בתוכן הדברים שנאמרו על ידה לפי עדות
עצמה ובין תכן הדברים שמיחס לו יוסף בן פורת ברשמים שלו. שנוי
מגנון יש כאן, אך שנוי תכן ודאי שאין כאן.

ועדת התעמולה לאספת הנבחרים. בשנת
ט"ז אדר התאספו כארבעים איש בלתי-מפלגתיים
לדון על אספת הנבחרים. נבחרה ועדה של
שמינה: ה"ה ד"ר י. קלוזנר, ד"ר נפך, ד"ר ביהם,
הפ"ט, אזורקובסקי, הנכ"א אזורקובסקי, הרמתי,
לדרר. הועדה רחלה לעבוד. היא פנתה אל הועד
הזמני בענין סדור הבחירות והיא מהעדת
לסדר בקרוב אספות פומביות לטובת ארגון
כל כחות הצבור לשם בחירת באי-כח לאספת
הנבחרים.

הארץ, 14.3.1920

שמואל אברהם הרמתי

הנחת היסודות לאספת הנבחרים

מקור: עתונות יהודית היסטורית

לקראת הבחירות לאספת הנבחרים הראשונה
באפריל 1920, הרמתי מונה לחבר ועדת
התעמולה שעסקה בהסדרת נושא אספות
הבחירות.

בירושלים

ביום ג' היתה ישיבת הועדה להסתדרות בדת
המפלגתיים. נבחרו שני אנשים בתור באי פח לועד
המקומית לעניני הבחירות, ה"ה: ד"ר א. בהם וי. הפ"ט
כז"כ נבחרו שני אנשים לועדת התעמולה שעליהם
לסדר אספות פומביות, והם: הד"ר י. נפך ויש. הרמתי
האספה חפומבית הראשונה תהיה בשבת ח' ניסן בארבע
אחה"צ. הנואטים: ה' ד. ילין והד"ר י. קלוזנר.

הארץ, 26.3.1920

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

מאורעות 1920 בירושלים

בפרעות ניסן תר"פ הגיע לירושלים המון ערבי, בדרכם לחגיגות בנבי מוסא בואכה יריחו. בהגיעם לשער יפו השמיעו מנהיגיהם דברי שטנה והסתה נגד היהודים. ההמון המוסת החל להתפרע, להכות ביהודים ולבזוז את רכושם.

בפרעות אלו, שהתחוללו בימי חול-המועד פסח, הוכו ונפצעו בידי מתפרעים למעלה מ-200 יהודים בעיר העתיקה ובשכונות העיר החדשה, נחרבו ונשדדו בתי-מגורים, בתי-כנסת וישיבות.

Wikimedia Commons

חגיגות נבי מוסא בירושלים, אפריל 1920

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

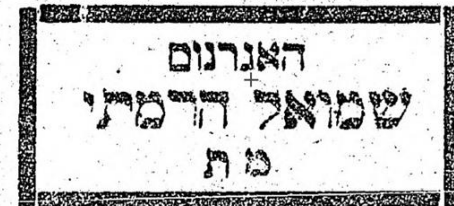
שמואל אברהם הרמתי

נסיבות פציעתו ומותו

מקור: עתונות יהודית היסטורית

פורעי הפציעות התנפלו ישוב בחינתו טרף צמאים לדם ונתחילו את השד והכוח בהרבה יותר פיאות מאשר ביום הראשון. מספר הפצועים ביום השני היה יותר מצער מאשר ביום הראשון, אולם פעם הפצועים הוא יותר אנושי, כי הפורעים רצו להשמיד להרג ולאבר. היו גם מקרי אנס של נשים בפנים העיר העתיקה.

מספר הפצועים ביום השני 17 בהדסה כלל פצועים קשה, ובבקר-חולים ארבעה מהם. שני החוגים מיכל גרום והאגרנום שמואל הרמתי.

דאר היום, 6.4.1920

רשימת הפצועים ביום השני.

מנדל נימן, 39 ש'. יוסף טישלר, 33 ש'. מלכין, 33 ש'. מרדכי יפה, 35 ש'. אברהם שניצר, 24 ש'. מאיר דוד שוטלנד, 35 ש'. חיים ראובן הורביץ, 23 ש'. ראובן דנבורג, 24 ש'. משה דנבורג, 24 ש'. אליעזר גרובר, 35 ש'. שמואל רדבולסקי, 25 ש'. מנחם ורשובר, 58 ש'. שמואל הרמתי, 40 ש'. סעדיה שוישי, 65 ש'. מרדכי שוישי, 15 ש'.

מיכל גרום הובא מת.

משה בן איזיק, 23 ש'. דוד בן שבת, 55 ש'. שמואל מורחני, משה בלדון, 23 ש'. עזרא בן רחמים, 45 ש'. יעקב בן שלם דרו, 52 ש'. יצחק בן נסים אברני, 60 ש'. אברהם בן יצחק פרחני, 20 ש'. בן ציון זלמינסקי, 40 ש'. אליהו בנימין מורחני, 52 ש'. בנימין בן חיון מורחני, 10 ש'. חיים בן נסים נחום, 34 ש'. יצחק בן שמואל גוניה, 45 ש'. משה חיים שליפר, 38 ש'. משה מאיר גרטהוויז, 52 ש'. חיים בן יהודה גולדשתין, 48 ש'. גוטה ואשה וילנר, 62 ש'. אברהם לוי, חיים משה איזנברג, משה אהרן סגל, אברהם מיון, אדמו"ר ר' מוטלי.

הפצועים באור ליום השלישי.

יצחק זילברשלג, 35 ש'. מנש לוי, 12 ש'. משה ליפשיץ, גולדה ליפשיץ, 15 ש'. שרה אדלמן, 25 ש'.

האגרנום שמואל הרמתי מת.

(דואר היום).

העולם, 23.4.1920

החקירה בעניני הפרעות

ד"ר דוד הארבעה וחמשים

מיוזם סיבילי D. A. D. U. של הנהלת הישיבה הנכבש.

מספר כל הנגועים כלם הוא: 281, על 198 יש פרטים מדויקים ושלמים כדלקמן:

מתו 9. מהם יהודים 5, מושלמים - 4.
נפצעו קשה 22. מהם יהודים - 18, מושלמים - 1,
נוצרים - 3.

סצועים אחרים 220, מהם יהודים - 198,
מושלמים - 20, חיילים - 7.

הנגועים היהודים, 216

המושלמים, 25.

הנוצרים, 3.

החיילים, 7.

12 איש מה 281 נפצעו ע"י כדורי יריה, מהם ארבעה יהודים שני נוצרים ושישה מושלמים.

מאלה מתו ששה, שני יהודים וארבעה מושלמים. יתר מקרי המות, כלם יהודים, הוסבו ע"י דקירות בסכינים.

איני יודע באיזה כלי יריה השתמשו בכדי לירות את הכדורים. בנוגע למר הרמתי - הוא הובא לביה"ח

רוטשילד, בהמשי לאפריל בנקר, ומת באותו יום בשש שעות אחרי הצהרים. הושבני שעזרה רפואית מידית הושטה לו.

(העד מקריא רפורט המעיד שהרמתי נדקר במקומות רבים).

רשימה זו אינה שלמה לגמרי.

דאר היום, 1.6.1920

שמואל אברהם הרמתי

נסיבות פציעתו ומותו

מקור: עתונות יהודית היסטורית

בבוקר היום חדר האנרונום מר שמואל הרמתי אל הוך שער יפו. בראותו התנפלות על יהודי אחד עמד להגן עליו, ובאותה שעה התנפלו עליו פורעים אחדים בסכינים וחרבות, שברו את גלגלתו, תקעו סכינים בצדיו. כחצי שעה היה מוטל על הארץ בתוך נחל דם עד שבא אוטומוביל של "הדסה" ולקחהו לבית החולים. אחרי הצהרים הוכרו מצב של משמר צבאי בעיר.

הארץ, 6.4.1920

ב-4 באפריל, לפנות ערב, נאסר על התושבים להראות בחוץ אחרי שעה
שש. צבא רב הוצב על-ידי שער יפו. הלילה עבר בשקט. במקר התחדשו הפרעות
בקצה רחוב הברון, אצל שער שכס, בקרבת בית הממשלה. צבא בריטי לרוב עמד
גם במקום הזה. על בית יהודי אחד, בפינה ההיא, צרו הפורעים עד שעה שלש
אחרי הצהריים. לסוף נאות משמר אנגלי להוציא את יושבי הבית אל מחוץ לעיר
העתיקה. רק יצאו, נכנסו הערבים פנימה ושדדו כל מה שמצאו.
כך נמשכו הדברים באותו רחוב וברחובות אחרים כל היום. משמרות-
צבא היו עוברים שם כל חצי שעה, כמו שהבטיח בולס. בהתקרבת עמדו הערבים
בשקט וזכו שיעברו. אנשי הצבא לא הביטו לצדדים ולא נענו לקריאות-לעזרה
מיהודים הנצורים בבתיהם. ואם הואילו לענות, אמרו: "אין לנו פקודה לכך".
כך נהג משמר אנגלי גם בשעה שנרצח האנדרזונם הרמתי במרחק של כמה צעדים
ממנו. קצין אנגלי התפאר לפני הר"ר רובינזוב כי הוא בעצמו הרג יהודי
שרץ אחרי ערבי, והוסיף משביעות-רצון: "זה לא ירוץ עוד". בפורעים
ערבים לא נחפזו הקצינים האנגליים לירות: "לא הייתה להם פקודה לכך".

ביום ההוא נרצחו לעיני הצבא והמשטרה שני יהודים; שמואל הרמתי
ומיכאל גרוס. "שומרי הסדר" לא נסו לתפוס את הרוצחים. לעומת זאת, כאשר
עברה שמועה כי אחד הפורעים, שחתנפלו על שכונת הפחים, נהרג, מיד יצאה
פקודה לאסור את כל האיילים היהודים בירושלים. אנב נאסרו האיילים היו-
דים גם במקומות אחרים ונמסרו לידי שוטרים ערבים, שהתעללו בהם.

שמואל אברהם הרמתי

סקירתו של אהרון ראובני

מקור: ארכיון המדינה (פ – 1959/5)

בתזכיר שחיבר אהרון ראובני לסקירת המאורעות בירושלים נכתב:

"משמרות צבא היו עוברים כל חצי שעה, כמו שהבטיח בולס. בהתקרבת עמדו הערבים בשקט וחכו שיעברו. אנשי הצבא לא הביטו לצדדים ולא נענו לקריאות לעזרה מיהודים הנצורים בבתיהם. ואם הואילו לענות, אמרו: "אין לנו פקודה לכך". כך נהג משמר אנגלי גם בשעה שנרצח האגרונום הרמתי במרחק של כמה צעדים ממנו [...]"

ביום ההוא נרצחו לעיני הצבא והמשטרה שני יהודים: שמואל הרמתי ומיכאל גרוס. "שומרי הסדר" לא נסו לתפוס את הרוצחים."

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

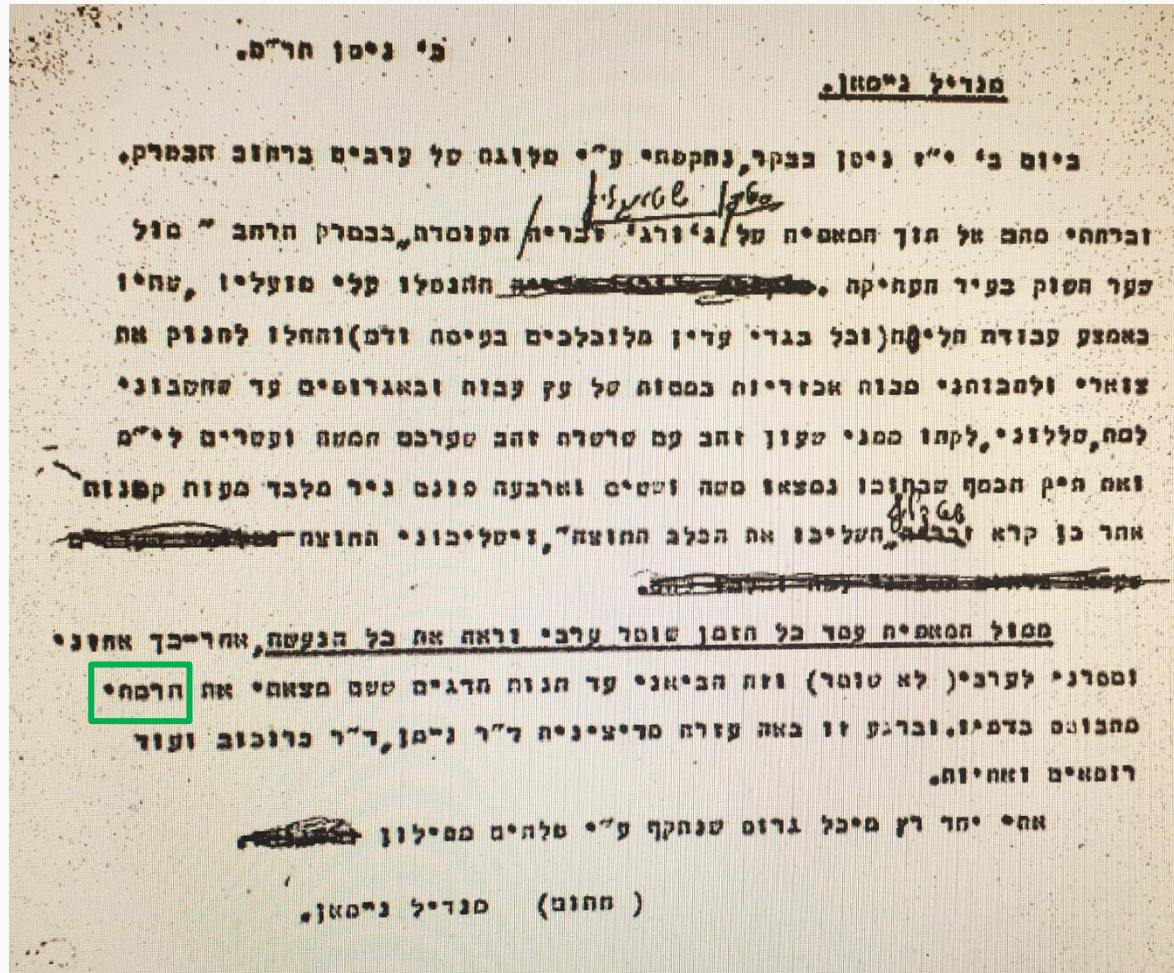
נסיבות פציעתו

מקור: הארכיון הציוני המרכזי

עדותו של מנדיל ניימאן:

"ביום ב' י"ז ניסן בבקר, נתקפתי ע"י פלוגה של ערבים ברחוב הבטרק. וברחתי מהם אל תוך המאפיה של ג'ורג' העומדת ב"בטרק הרחב" מול שער השוק בעיר העתיקה.

[...] ממול המאפיה עמד כל הזמן שוטר ערבי וראה את כל הנעשה, אחר כך אחזני ומסרני לערבי (לא שוטר) וזה הביאני עד חנות הדגים ששם מצאתי את הרמתי מתבוסס בדמיו. וברגע זו באה עזרה מדיצינית ד"ר ניימן, ד"ר ברוכב ועוד רופאים ואחיות"

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

An incident of this kind is related by J. Shapiro, a French subject, a well-known merchant in Paris (18 Rue du Marche, Neuilly), who says that on Monday morning about 8 o'clock, he was standing by the door of the Amdurski Hotel, where he witnessed the murder of the agronomist Haramati, which took place a few dozen yards away in the street below. An English patrol standing by the hotel at the time. When the victim fell covered with blood the soldiers changed their minds and advanced two or three steps towards the aggressors, pointing their guns at them. The latter ran away at once, but the soldiers did not pursue them nor make any attempt to catch them, nor did they lift up the murdered man, but simply

returned to their places. Dr. Rubinov, head of the "Hadassah" hospital, states that a British officer, who came with a patrol of Indians on Monday evening to the hospital, boasted to him in the course of conversation that in the morning he had shot a Jew dead, "I saw a Jew running after an Arab this morning: well, I shot him, and he won't run much more". When the Arabs were the aggressors (as in the case of Haramati), the military officials were not in such a hurry to shoot at men.

שמואל אברהם הרמתי

עדותו של הסוחר שפירא

מקור: ארכיון המדינה (פ – 1959/5)

סקירתו של ראובני בשפה האנגלית נתמכת בעדויות שונות, בהן זו של הסוחר הצרפתי שפירא שעמד בפתח בית המלון "אמדורסקי" והיה עד לדבריו להירצחו של האגרונום **הרמתי**, מרחק עשרות מטרים במורד הרחוב. משמר בריטי שעמד בקרבת מקום התערב רק לאחר שנפל הרמתי אל הארץ, כשהם מכוונים את רוביהם כלפי התוקפים ומבריחים אותם, ללא מרדף אחר הדוקרים וללא מתן סיוע לפצוע.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

עדותו של ד"ר דוד דה סולה פול, מנהל מחלקת הסיוע היהודית בא"י

מקור: עתונות יהודית היסטורית – דאר היום, 19.5.1920

"בחמשי לאפריל בבקר, בשמעתי שפרצו בבלולים חדשים, סדרתי עזרה רפואית, מהרתי לשער יפו יחד עם הדר' בורוכוב, דר' ניימן ומר לואיס קנטור. שם עמדו החיילים בשורה כשחרבותיהם נעוצות ומנעונו להכנס לרחוב דוד. ראיתי שתי גופות שנמצאו במרחק חמשים צעד מהמקום אשר עמדנו בו. הגב' רוזין, אחות רחמניה מוסמכת, אמרה לי שרוצה הוא להחיש לפצועים אך הרשה לא הרשוה לעבר דרך שורת החיילים, בקשתי לתת אנשי-הגנה לרופאים אשר היו אתי ואמרו לי שאי אפשר להם לתת אנשים. לא בקשתי זאת מאת פקיד צבא.

סרג'נט מיור אחד כמדומני סרג'נט מיור הרינגטון, בא לראתנו ויאמר שהשטן מחבל ברחוב. איני יודע מה מדרגת החיילים שמהם בקשתי רשות לעבר, נכנסנו אל הרחוב ומצאנו איש אחד, שאת שמו שכחתי, ואת **שמואל הרמתי** שוכבים מתבוססים בדמם. השארת שם את הרופאים למען ישאו את הפצועים הנ"ל לעגלת בית החולים אשר חכתה להם, נכנסתי למרכז העיר בפרשת ארבעת הרחובות העיקריים הפונים צפונה, דרומה, מזרחה ומערבה ואחרינו הלכו חיילים הודים אחדים אשר נכנסו אז אל העיר. נכנסתי לרחוב היהודים וראיתי את התושבים במצב בהלה, הרחוב הזה פונה לדרום במרכז העיר. כלם אמרו פה אחד שהשוטרים הערבים עזרו להתפרצות הפרעות באותו בקר. איני יודע את שמות האנשים אשר דברתי אתם. אני הפצתי בהם להכנס לבתיהם ולהכלא שם עד שיבוא חיל מספיק אשר יגן על הרבע ומהרתי לשער יפו, שם ראיתי עוד קבוצת רופאים שבאה מביה"ח של "הדסה". באותה שעה סדר הצבא את עניונו באפן יותר טוב, ותחילה בקשתי את הסרזנט מיור של הגדוד האנגלי וא"כ את הלויטננט ואח"כ את הקפטין לתת פלוגת משמר אשר תלוה את הרופאים על דרכם כי הפרעות היו עוד נמשכות בעיר. כלם ענו לי אותה תשובה: אין לנו פקדות לשלח אף אחד מהאנשים אל העיר, למרות הסבירי להם את מצב הפצועים אשר ראיתי, היתה תשובתם אחת: אין לנו כח לתת פלוגת משמר.

עצ"הא מת **הרמתי** ביום המחרת לרגלי חסר דם, מיתה שלפי אמונתי אפשר היה למנע בעדה אלמלי מהרו בעזרה הרפואית. הגב' רוזין אשר היתה במלון אמדורסקי בהתחלת רחוב דוד, ראתה את האנשים שוכבים שם לפני הגיעי אל המקום, אלו היתה לה הזדמנות להגיע אל הפצועים קודם לכן אפשר היה להציל את הרמתי ממות.

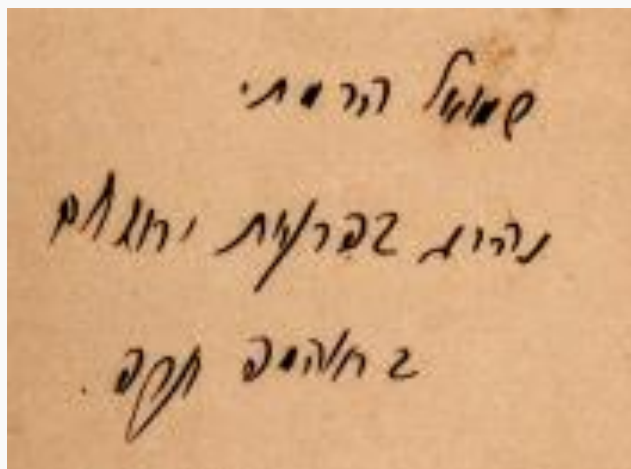
שמואל אברהם הרמתי

תמונתו

מקור: משפחת שוורץ

תמונתו של הרמתי ועליה הכיתוב:

"נהרג בפרעות ירושלים בחוהמ"פ תר"פ"

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

פטירתו

מקור: עתונות יהודית היסטורית

מערכת "הארץ" מביע את צערה והעמוק על מות אברהם שמואל
בן ישראל הרמתי (שורץ) שנפל מות קדושים
ביום שני י"ז ניסן.

הארץ, 6.4.1920

מדוכא ע"י הבשורה הנוראה ע"ד מות חברי וידידי השוב שמואל הרמתי ז"ל,
הנני מביע בזה את רגשי השחתותי בצער אלמנתו.
יהי נא ארפן דמותו, מות גבור וקדוש על כבוד עמו וארצו, נחמתה באבלה הגדול.
יהודה שפירא

הארץ, 16.4.1920

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

הלווית ההרוגים

מקור: עתונות יהודית היסטורית – העולם, 7.5.1920

זאת היא הגזירה, לנו אסור ללות את קדושינו...
 אחרי השעה הששית, לאחר שיתפזר כל הקהל, תתחיל ההלוויה...
 הממשלה שלחה ששה אוטומובילים מיוחדים: למתים ולשלשים אנשים
 חיים שהותרה להם ההלוויה. עוד זאת: לפני עגלות המתים מוטל אוטומוביל
 מיוחד ובו מכונת ירייה, נשאלה שאלה גם במתנה: מי רוצה להתנדב לשמור
 על הלווית היהודים המתים, ונמצא מספר גדול של חילים שהתנדבו לשמור
 על כל הדרך מכית החולים עד בית הקברות.
 ואולם דבר גדול יותר אירע אצלנו, החברה הקדושה של הפרושים
 האשכנזים החליטה לא לשים פדות בין המחולקים בדעות, בין פרושים וחסידים,
 בין אשכנזים ובין ספרדים ותימנים, וקבעה קבר משותף על נחלתה לששת
 הקדושים, להיותם מונחים זה על צד זה,
 המות הנורא — קדש את הרגשות,
 והן מונחות שש הגזירות בחצר, והרב קוק נצב עליהן וסופד: דם פסח,
 דם ברית, דם קדושים — רמים בדמים ניגעים בסערת ההספר, גם מתוך פיו
 של הרב המקובל הזה מבריק הרעיון: „בדמיון, חיי! ברמנו נגאל!
 — היום פונה לערוך, דממה ככדה וקדושה שוררת על קהל הנאספים
 הקטן, גזיות המתים נשואות בדממה בין שורות הרופאים והאחיזה ונתנות על
 שני האוטומובילים, אחריהם האוטומוביל המוליך שנים עשר איש מחברת
 החברה הקדושה, אחריהם מוליך אוטומוביל מכל קרובי הנפטרים רק את
 הגברת הרמתי ובני לויחה. אחריהם באי-כח הדסה: הדר, רובינוב, הדר,
 סגל, המהנדס קנטור וכו'. באוטומוביל של ועד הצירים נוסעים היה אוסישקין,
 ל. יפה, הדר, סולו די פול, ון וריולנד, נוסע רוטנבורג, שני אופיצירים יהודים
 ועוד אנשים מועטים,
 ברחוב כבר כלתה רגל מן השוק, רק על גזוטראות הכתים החכנסו
 משפחות יהודיות אבלוח, על כל פנים אבל, ויתר מאבל — עלבון,
 אין כל כבי נשמע, אין אנחה פורצת, איש ואיש נושא בלבו את וועת
 המורא, את אימת המאורע אשר עבר.
 בהגיע הלוויה למרום הר הזיתים כבר רד היום כלו, תקון הקברים
 וההשכבה נמשכו כשתי שעות באפלת הלילה, לאור פנסים כהים ולהתנוצצות
 כידוני הרובים נמשכה עבודת הקבורה.
 כל נאום וכל הספד לא נשמעו יותר, אחד מחברי הקדושה השמיע בלחש
 את תפלת ה"קדוש".

„הארץ“ כותבת על הלווית הרוגי המוגדום: ששה הם הפצועים אשר
 כבר מתו ובהם קרבן כל מעמד וכל עדה בישראל: שמואל אברהם הרמתי,
 בעל השכלה גבוהה, מן העולים החדשים לא"י, עסקן ציוני במקום
 מושבו והגבוה, מועיל לעבודת הארץ ולהתפתחותה בעבודתו המדעית הנסיונית
 בארץ גופה; יהודה ליב לזובסקי, רב מאמריקה, אשר תנועת חבת
 ציון הקודמת העלתהו מן הנכר לא"י, איש מלא תורה ודעת, מומחה בתקירת
 הארץ עפ"י שטה מיוחדת לו, אשר ידע לעמוד שלשה ימים על נפשו; ר'י
 מיכל גרוס, יהודי ירא שמים, ארוך בדת, בן הדור הישן, מתפלל ותיק
 על יד הכותל המערבי; שמואל אליעזר נגד, כבן ששים וחמש, תושב
 ירושלים זה חמשים שנה, בעל בית כנסת; מאיר גנו, צעיר ספרדי, אשר
 דם אבות גדולים נזל בעורקיו וידע להתאבק עם הורגיו, וילד תמים ויתום
 מאב ואם, מבני עדת התימנים, יוסף בן שלום הסרדי — ששה הם
 קרבנות הפסח אשר הוקרבו השנה על מזבח השנאה העזרת וההסתה השפלה
 אשר אחזו בהן בני בלעל משכנינו הערבים,
 הנפרדים לעדותיהם, לדעותיהם ולהשקפותיהם בחייהם — שכבו יחד
 זה בצד זה כמותם מות קדושים כעד כבוד עמם האחד, בעד שאיפת עמם
 האחת.
 משטר צבאי חזק מסביב לבית החולים, אין רשיון כניסה, היום הולך
 ורפה. עוד מעט והגיעה השעה הששית, ואחריה אסור להראות ברחוב.
 והקהל העברי כודאי ישמע לפקודה, כודאי יהיה אנוס להתחשב עם
 מצב המלחמה שנכרא ולהלווית קדושו לא ילך, לא ילך,
 כמשלת המוגדומים הרוסיים, גם אחרי פרעות קישינב, הרשתה הלוויה
 דתית בהמון שהשתתפו בה עשרות אלפים איש, לנו, בארצנו, גם זאת לא
 הורשתה,

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

דו"ח ועדת פיילין

"It is somewhat remarkable that so much looting should have been carried on even after the declaration of Martial Law. A good deal of this no doubt was due to the intricacy of the streets in the old city and the difficulty of efficiently patrolling what is really a species of labyrinth. There seems also to have been a tendency to rely on fixed posts and a certain want of initiative in interpreting the orders given with respect to these posts. The evidence given in the case of **Samuel Haramaty** certainly seems to establish that this man's life might have been saved if the officer mentioned in the evidence, whose identity it has not been possible to fix definitely, had realised the position and permitted medical aid to be given to him without delay. Once the situation was got under control, it was effectively maintained, but it was undoubtedly too long a time before effective control was attained."

ועדת החקירה סברה כי כוחות הבטחון מנעו מצוותים רפואיים להגיש טיפול בזמן נאות, תחת התנהלות שונה ניתן היה לספק טיפול מציל חיים ולמנוע את מותו של הרמתי.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

דברים לזכרו

מקור: עתונות יהודית היסטורית – עיתון דאר היום, 5.5.1920

על קבר קדושים
(ליום שלשים לפטירת ש. א. הרמתי ז"ל)

"בישיבת ועד הזמני התודעתי עם המנוח בפעם הראשונה. על הספסל ישב לפנינו ויעש עלינו רושם מיוחד בטפוסו המיוחד: איש רחב-כתפים, גבה-קומה, פנים עדינים מוקפים בזקן שחור, שתי עינים בהירות, שאש הנוער נשקפת מהן. זה היה הבקור הראשון של הרמתי בועד הזמני אחר באו ארצה עם עולי הגולה שבאניה הראשונה. בתקותו להשתתף כאן בתנועת התחיה.

פעמים אחדות נפגשנו אחרי כן, ובכל פעם הרגשתי את מסירת-נפשו של המנוח לעבודתנו בארץ. שמעתי מפיו מקצת חלומותיו הגדולים שחלם על הגשמת פעולות כבירות-ערך בעתיד הקרוב. אלא שבעיניו היה לא היו אלה חלומות, כי אם מציאות החיים, כאשר האמן האמין בעצמו והאמן האמין בעתידותינו. בתור אקדמאי מלומד ואיש מנוסה בנסיונות. עוד מימי שחרותו ברוסיה, היה לא רק בעל השקפות תורתיות אלא גם איש מעש שרצה להשתמש בהם גם פה בארץ. עפ"י השקפותיו שהיה מדבר בהן ברגש, הכרתי בו שהיה רחוק משטות של הזיה, הוא היה בטוח שאם נלך בדרכים חדשות נצליח ויהי מוכן בעצמו לגשת לעבודה ולהנהיג את משק ביתו מיד לאחרי שירשו לכך תנאי המקום. באחת הישיבות ששוחחנו בה יחד בדבר שטות ההתישבות הביע הרמתי את השקפותיו אלו בלשון יפה וברורה.

והרמתי נפל שדוד כי יד אכזרית קטפתהו. ינוח-נא ידיד-לב זה על משכבו בשלום ויתנחמו נא בני משפחתו בהכרה שאותו האידיאל שנלחם בעדו, ינצח סו"ס את כל מגדיו ומתנגדיו ושמו יחיה לזכרון בין הקדושים שנפלו בעבודת התחיה!"

דברים לזכרו מאת י.ח. ברנר

מקור: כתבי יוסף חיים ברנר

".... עכשיו, כשבירושלים קרה כל מה שקרה, ועוד היד נטויה, ואימת-הפרעות ואפשרות-הפרעות, בכל הארץ, בכל הנקודות; עכשיו כשבלהת-לילה זו הכתה אותנו בתמהון, נוכל רק לומר: יהיו פשעי הציוניות הדיקלאראציונית מה שיהיו, אנחנו, יהודי ארץ-ישראל, עומדים הכן לשאתם.

את זה נוכל לומר. ולעשות? לעשות לא נדע מה. הידעו יהודי פולין, אוקראינה וכו' מה לעשות? (ומי יודע, אם גם שם נקיות ידי "גואלינו" מן הדם השפוך!). רק זאת נדע: להתחבא – לא. אל הרחוב נצא להגן על נפשנו כמה שאפשר. אין דבר, את כולנו לא ישמידו. מחר אולי תידקר היד היהודית הכותבת את המלים האלה, איזה "שיך" או "חג" ינעץ בה את פגיונו לעיני המושל האנגלי, כאשר נעשה לאגרונום **שמואל הרמתי**, והיא, היד הזאת, לא תוכל לעשות לשיך ולחג' דבר, כי לא תדע להחזיק חרב. ואולם שארית-ישראל לא תאבד. גזע-ישי לא יכלה. ועל אויבינו לבניו יספר – לנשאים יסופר. יסופר, כי קרבנות-הרשע אנחנו, קרבנות השאיפה הזדונית להרבות שלטון ונכסים, קרבנות-האימפריאליזם. לא שלנו...."

הסתדרות הציונים

בכפרות

הועד הכללי

יום...הדש...שנה

שם

קישיונוב

1920

העגרה ארצת אלוט

היני-נכנס

או בכפאין-כה!

אכפא זמא זכא שם... המה חובא...
בה חוא שם זכא שפא חוא זכא זכא...
הככ זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
מה זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
אזכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...

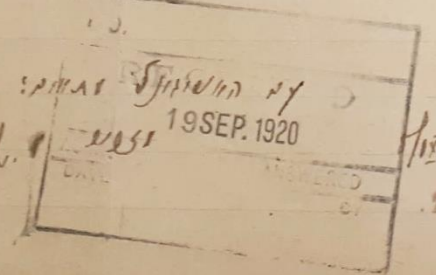
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...

זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...

זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...

זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
זכא זכא זכא זכא זכא זכא...

זכא זכא זכא זכא זכא זכא...
Comuna Atachi
(Jud. Soroca)
Sculi Svarl
str. Ferdinand I nr 28

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

"מקומנו בארץ ההיא, מקום שנפל חלל בנו"

מקור: הארכיון הציוני המרכזי (תיק S30/2533/3)

[המכתב תורגם מרוסית]

"לכבודו בטח ידוע שם "שמואל הרמתי" הידוע. זה הוא שם בנו שנפל חלל בירושלים, בתור קרבן בעד ארצנו ארץ-ישראל הקדושה. בנו היה נחמתנו היחידה בחיינו, הוא היה גאוותנו ותקותנו. בלעדיו נשארנו זקנים, ערירים, גלמודים ומוכים בלי שום תמיכה. אצלנו עוד שני בנים ובת אחת [ככל הנראה טעות בתרגום] שאותם צריכים לסדר, אבל אין מי שידאג בעדם. תקותנו היתה בראשונה לאלהים ושנית עליו, על בנו זה; עתה כבר איננו. עתה אין לנו כבר מה לעשות פה. – מקומנו בארץ ההיא, מקום שנפל חלל בנו. שם בארץ ההיא גלמודה, אלמנה גרה אשתו עם ילדה הקטן. לשם אנחנו שואפים, לחיות ולהמצא בקרבת קבר בנו, לראות את אשתו ואת היתום הקטן האמלל. רק אצלנו אין אמצעים לנסוע לשם. אנחנו הרוסים, רכושנו הלך לטמיון, פרנסה חסרנו, לבנינו אנו גם כן אין מקום ועסק להסתדר ואנו זקוקים לנסוע מפה. שמענו שישנם סכומים בתור קרן-תמיכה לחפצים לנסוע לארץ-ישראל, ולכן חושבים אנחנו שאין אנשים שנסיעתם לארץ ישראל תהיה להם יותר זקוקה מנסיעתנו אנו. – שם נקבר אישון עיננו, שם עלינו לחיות שבראות קבורתו נשקוט מעט את עצבון לבותנו הזקנות. ובכדי שתהיה יכולת בידי ילדינו לשמש את כל כשרונותיהם לטובת הארץ שעליה נפל חלל בנו נ.ע. מבקשים אנחנו מכבוד הד"ר ברנשטין לרדת לעמקא דבקשתנו ולעמול ולהשתדל בעדנו שיתנו לנו את האמצעים הדרושים לנסיעתנו לארץ-ישראל. אנחנו עתה גלמודים ומוכי-אסון כל כך שאיננו יודעים לאן ולמי לפנות. – ויען שכבודו מסור בלב ונפש לזה הרעיון שעליו שבק רוח החיים בנו – החלטנו לפנות אליו להגנה.

בבקשה לבלי השיב את פנינו ריקם ולהשתדל בעדנו במקום שצריכים. ברגשי כבוד, י. שברץ

העותקה.

ועד המרכזי
של ההסתדרות הציונית
בבסרביה.

כ"ה אלול
8.9. 1920

מרכז הציוני הכללי בלונדון
רחוב גרייס אוססל 77.

חברים נכבדים,

בצירוף מכתבנו אנו שולחים העותקה מהמכתב שנתקבל
אצלנו מהורי המנוח "שמואל הרמתי", זה שנפל לקרבן בארצנו
בעד כבודנו וגאותנו.

מצדי אני מחזיק את דרישתם ומוצא אותה לצודקת,
וכי במקרה כזה צריכים מאנגליה לבוא לעזר, בכדי להראות שיודעים
אנחנו להוקיר את גבורינו המקריבים את חייהם בעד כבוד עמם. ולתת
אפשרות למשפחותיהם הנשארות למצוא תנחומים על שברם, כי הלא כל
הממשלות, וזו יותר מכלן הממשלה האנגלית, תומכות את המשפחות של
חללי המלחמה בתמיכות גדולות.

בכבוד רב ובברכת ציון,
(חתום) יושב ראש: ד"ר ברנשטיין-כהן.

שמואל אברהם הרמתי

תשובת ד"ר ברנשטיין-כהן, 8.9.1920

מקור: הארכיון הציוני המרכזי (תיק S30/2533/3)

תשובתו של ד"ר יעקב ברנשטיין-כהן:

"מצדי אני מחזיק את דרישתם ומוצא אותה לצודקת, וכי במקרה כזה צריכים מאנגליה לבוא לעזר, בכדי להראות שיודעים אנחנו להוקיר את גבורינו המקריבים את חייהם בעד כבוד עמם, ולתת אפשרות למשפחותיהם הנשארות למצוא תנחומים על שברם, כי הלא כל הממשלות, וזו יותר מכלן הממשלה האנגלית, תומכות את המשפחות של חללי המלחמה בתמיכות גדולות."

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנו עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

תשלומי נזקי הפרעות

הרשומים מטה יביאו למחר ביום ה' 7 לאוקטובר, בשעה 9 בבוקר למחלקה הכספית של הממשלה, בהר ציון מול שכונת מונטפיורי, כדי לקבל את מה שהוחלט לשלם להם. כל אחד יזכור את שמו המדויק ואת המספר שלו.

126 יהודה ביטין ושותפיו; 127 רבקה בת ששון שער דמשק; 128 אברהם בן אהרן קדוש בכ סינסלה; 129 מסעוד בן דוד אלימלך בכ סינסלה; 130 שפרה בת אביגדור למפרט רחוב היהודים; 131 טשה אלפסי אשולין בית ישראל; 132 חנה אהרון אברהמובין רחוב היהודים; 133 רפאל בן אברהם טויר שער דמשק; 134 אהרן יהודה שישן הכור החדש; 135 דבורה בת בנימין שורץ רחוב היהודים; 136 דוד וינשטיק רחוב הכשטים; 138 שלום יחיא דר סיי; 140 יעקב בניניסטי בטרק; 141 יהוקאל דרויש ושותפיו שיק החדש; 142 משה בן יצחק בלוי

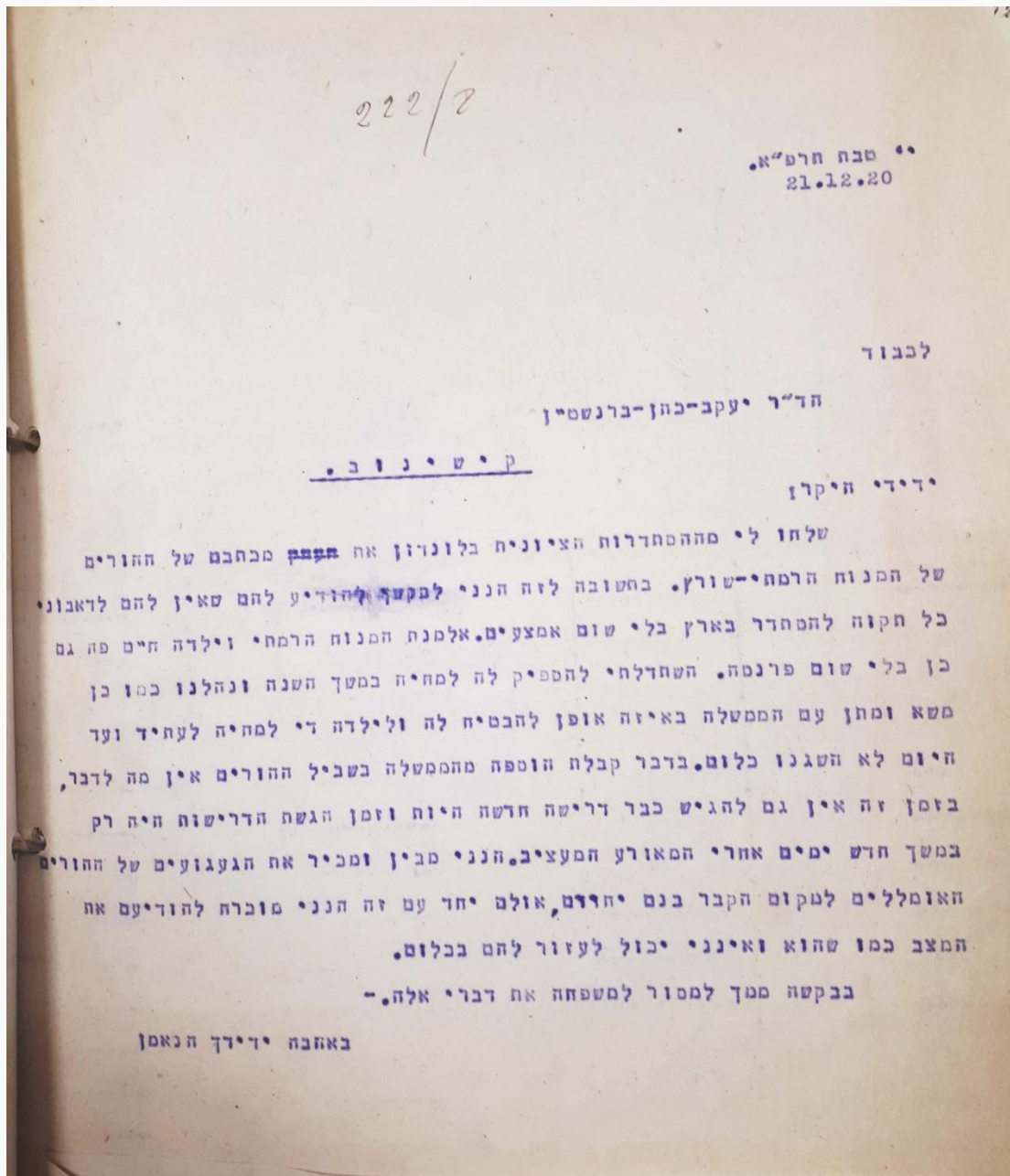
שמואל אברהם הרמתי

אלמנתו ובנו

מקור: עתונות יהודית היסטורית – הארץ, 7.10.1920

שמה של אלמנתו דבורה בין הזכאים לתשלום פיצויים בגין נזקי הפרעות, בציון רחוב מגוריהם – רחוב היהודים.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

תשובת ההסתדרות הציונית למשפחה

מקור: הארכיון הציוני המרכזי (תיק S30/2533/3)

"הנני לבקשך להודיע להם שאין להם לדאבוני כל תקוה להסתדר בארץ בלי שום אמצעים. אלמנת המנוח הרמתי וילדה חיים פה גם כן בלי שום פרנסה. השתדלתי להספיק לה למחיה במשך השנה ונהלנו כמו כן משא ומתן עם הממשלה באיזה אופן להבטיח לה וילדה די למחיה לעתיד ועד היום לא השגנו כלום. בדבר קבלת הוטפה מהממשלה בשביל ההורים אין מה לדבר, בזמן זה אין גם להגיש כבר דרישה חדשה היות וזמן הגשת הדרישות היה רק במשך חדש ימים אחרי המאורע המעציב. הנני מבין ומכיר את הגעגועים של ההורים האומללים למקום הקבר בנם יחדם, אולם יחד עם זה הנני מזכרת להודיעם את המצב כמו שהוא ואינני יכול לעזור להם בכלום. בבקשה ממך למסור למשפחה את דברי אלה."

[...] הנני מבין ומכיר את הגעגועים של ההורים האומללים למקום הקבר בנם יחדם, אולם יחד עם זה הנני מוכרח להודיעם את המצב כמו שהוא ואינני יכול לעזור להם בכלום"

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

מצבת אביו, ישראל שוורץ

מקור: JOWBR

ישראל שווארץ, בן אברהם, נפטר ונקבר בבית העלמין
היהודי באטאקי, בסרביה ביום כ' חשוון תרפ"ב (1921).

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

מצבת אמו, נחמה שוורץ

מקור: JOWBR

נחמה שווארץ, בת שמואל, נפטרה ונקברה בבית העלמין היהודי באטאקי, בסרביה ביום כ' אלול תר"צ (1930).

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

אלמנתו ובנו

מקור: ארכיון המדינה (תיק מ - 6928/48)

S. 11-13761 14
6/29/41

PALESTINIAN CITIZENSHIP ORDER, 1926.

I, ORNAN HAROMATY-SCHWARZ of CERNAUTI, RUMANIA having been born within Palestine and being over eighteen years of age, hereby declare my option for Palestinian citizenship and apply for a certificate of Palestinian citizenship.

I declare that I possess no nationality apart from Palestinian and that the following particulars regarding myself are correct.

1. Date of birth 25 AUGUST 1919
2. Place of birth JERUSALEM
3. Married or single SINGLE
4. Nationality at birth PALESTINIAN
5. Race JEWISH
6. Religion JEWISH
7. Occupation STUDENT
8. I left Palestine in 1921
9. Since that date I have been in Palestine for the following periods:
Nil
10. My places of residence, with dates, since leaving Palestine are as follows:
Chisinau, Rumania 1921 - 1928
Cernauti, " 1928 - 1941
11. I intend to live in future in PALESTINE
12. I speak the English, French, German and Hebrew languages.
- 13.) }
14.) } not applicable
15.) }
16. I am personally known to the two undermentioned residents of Palestine who are prepared to support my application:
Sara Schwarz, Tel-Aviv, C/o Kos Works
Rosa Kagan, Haifa, Herzlstreet.

(Sgd.)
Ornan Haromaty-Schwarz.
Cernauti, October, 25, 1941.

תיק בקשת התאזרחות משנת 1941 של בנו אורן שוורץ-הרמתי מתאר כי לאחר מותו של שמואל, בשנת 1921 עזבו האם והבן את ישראל ועברו להתגורר ברומניה. בשנים 1921-1928 חיו בקישינב ולאחר מכן עברו להתגורר בצ'רנוביץ.

בקשת ההתאזרחות של אורן סורבה על ידי ממשלת המנדט.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

4/78/26

Telegram for Spt. to H.C. d. 7.8.41
Dated

Our records show that he is the son of the late Samuel Abraham Haromaty who was killed in Jerusalem during the disturbances of 1926.

2. In September 1931, his mother was issued with a Laissez Passer (including applicant) and in which they were described of Rumanian origin.

3. The fact that he was born in Palestine does not give him the right of option under Art 2, and even if he were an Ottoman national he could not opt because he was a minor in 1924.

J.H. 10/41

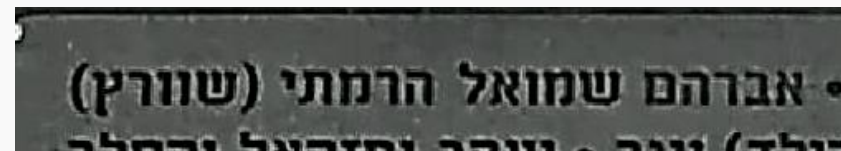
שמואל אברהם הרמתי

האנדרטה לזכר חללי פעולות איבה בהר הרצל

מקור: BillionGraves

שמו של שמואל הרמתי (שוורץ) בלוח הזיכרון
לאזרחים חללי פעולות איבה בהר הרצל.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

גורל בנו

מקור: FamilySearch

1.10

REPÚBLICA DOS ESTADOS UNIDOS DO BRASIL MODÉLO S.C. 139
FICHA CONSULAR DE QUALIFICAÇÃO

Esta ficha, expedida em duas vias, será entregue à Polícia Marítima e à Imigração no pôrto de destino

Nome por extenso SCHWARZ Ornan
Admitido em território nacional em caráter temporario turismo
Nos termos do art. 7 letra a do dec. n. 7967, de 1945
Lugar e data de nascimento Cernautz 25/8/19
Nacionalidade apátrida Estado civil solteiro
Filiação (nome do Pai e da Mãe) Samuel e Berstein Dora
Profissão desenhista
Residência no país de origem Paris

NOME	IDADE	SEXO

FILHOS MENORES DE 18 ANOS

Passaporte n. 51 AB 39674 expedido pelas autoridades de Pref. Pol. Paris
na data 18/11/53
visado sob n. 2648

ASSINATURA DO PORTADOR:
[Signature]

Consulado Geral do Brasil
em Paris
em 26 de novembro de 19 53
[Signature]
RODOLPHO G. SOUZA DANTAS
Vice-Consul
Encarregado do Consulado Geral

SÉL
CON

ב-1953/4 היגר אורנן שוורץ לברזיל.

שמות הוריו: שמואל שוורץ ודורה ברשטיין.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

גורל רעייתו

מקור: Familysearch

463

REPÚBLICA DOS ESTADOS UNIDOS DO BRASIL MODÉLO S.C. 139
FICHA CONSULAR DE QUALIFICAÇÃO

Esta ficha, expedida em duas vias, será entregue à Polícia Marítima e à Imigração no pôrto de destino

Nome por extenso **Debora Schwarz.**
Admitido em território nacional em caráter **PERMANENTE**
(temporário ou permanente)
Nos termos do art. 9º letra --- do dec. n. 7967. de 1945
Lugar e data de nascimento **Briceni, Rumania, 11.11. 1887.**
Nacionalidade **israelense.** Estado civil **viuva.**
Filiação (nome do Pai e da Mãe) **Avraham e Dobrish Berstein.**
Profissão **domestica.**
Residência no país de origem **Tel-Aviv, Hayarkon str.140.**
NOME IDADE SEXO

FILHOS MENORES DE 18 ANOS

Passaporte n. **56543.** expedido pelas autoridades de **Jerusalém,**
na data **20 maio 1954.**
visado sob n. **674.**

ASSINATURA DO PORTADOR:
x Deborah Schwarz

SELO CONS

Consulado Legação do Brasil
em **Tel-Aviv.**
15 de **dezembro** de 19 **54.**
CÔNSUL:
Lyle T. da Fontoura
LYLE T. DA FONTOURA SEGUNDO SECRETARIO

NOTA—Esta ficha deve ser preenchida à máquina pela autoridade consular, sendo as duas vias em original.

דבורה שוורץ לבית ברשטיין, נולדה ב-11.11.1887 בבריצ'ן שברומניה, בת אברהם ודובריש. היגרה מישראל לברזיל ב-1954 וכתובתה האחרונה בתל אביב.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

שמואל אברהם הרמתי

משפחת שוורץ

מקור: משפחת שוורץ

משפחת שוורץ בתל אביב, 1948.

משמאל לימין:

האחות רחל בירמן-כץ,

אלמנתו דבורה שוורץ

והאחות שרה שברץ.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)